

afgiftekantoor
Brussel X
jaargang 23
nummer 5
oktober 2003

MILIEURAMA

Magazine van
Bond Beter Leefmilieu
Twekerkenstraat 47
B-1000 BRUSSEL
Tel.: 02/282.17.20
Fax: 02/230.53.89
www.bondbeterleefmilieu.be

DOSSIER

Milieu en fiscaliteit	7
Lichthinder	3
Afvalverwerking	22
50 jaar natuurbehoud in Vlaanderen	28

inhoud

■ Commentaar	2	■ Natuurpunt viert feest 50 jaar privaat natuurbehoud in Vlaanderen	28
■ Lichthinder en lichtvervuiling	3	■ Te boek	31
■ Dossier Milieu en fiscaliteit Kilometerheffing	7 11		
■ Milieuberichten	14		
■ In memoriam Jan Tanghe	17		
■ Afvalverwerking Vergisten, composteren of stomen: zin en onzin van de nieuwe afvalverwerkingstechnieken	18		
■ Laag water Waarom waren er tijdens de langdurige droogte geen problemen met de drinkwatervoorziening	22		
■ Campagne Open Huizen Lage energiewoningen en passiefhuizen	26		
■ Nacht van de duisternis	27		

Adverteren in Milieurama?
Bel naar Stef Boogaerts
op 02 282.17.29

commentaar

Het nieuwe milieubeleidsplan is er. Eindelijk, want op dat plan hebben wij en veel andere maatschappelijke actoren twee jaar geleden al opmerkingen en aanvullingen gemaakt. En nu heeft dat democratisch recht eindelijk resultaat opgeleverd. Enig resultaat, want pas wanneer het plan ook tot een effectief milieubeleid leidt, levert het een meerwaarde op. En heeft Ludo Sannen zijn job gedaan ...

Het is dus eindelijk uit de kast, dat plan. Maar misschien zit er in die kasten op de milieudministratie nog wel meer. Of die indruk hadden we althans, toen de discussie over de milieuspectie volop woedde tussen de minister en Robert Baert, de verantwoordelijke ambtenaar. Een moedige ambtenaar, een klokkenluider die de stoffige zwijgplicht van zich af schudt en vrijmoedig zijn probleem in de pers gooit. Een kwarteeuw al slooft het hoofd van de afdeling Milieuspectie van de Vlaamse milieudministratie Aminal zich uit voor het Vlaamse milieu.

Op 1 september, opening van het gerechtelijk jaar, haalden de procureurs unisono uit naar de veelheid en de complexiteit aan milieuwetten. Misschien dekten ze zich zo wat in tegen wat er zat aan te komen, want hun uitspraken galmden nog na in de statige gerechtshoven, en daar was al het

Milieuhandlingsrapport 2002. Daaruit bleek, zo kwam Robert Baert ons vertellen, dat 77% van de prioritaire milieu-PV's zonder gevolg blijft – 'seponeren' is de juridische term voor wat in het Nederlands gewoon neerleggen (en dus weggoien) zou heten.

"180 extra milieuspecteurs hebben we nodig, en daarmee kunnen we dan nog alleen de Europese verplichtingen nakomen", zei Robert Baert diezelfde avond bij Jan Holderbeke in het VRT-duidings-

programma Terzake. "De administratie wordt hervormd, en daarna zien we wel," repliceerde een onbewogen minister vanuit het verre buitenland. "En wanneer er per 7 bezochte bedrijven slechts 1 wordt geverbaliseerd, zijn er 6 in orde."

"Maar", zei Robert Baert, "door personeelsgebrek wordt slechts een fractie van de bedrijven gecontroleerd. Ook het gros van de niet alleen voor het milieu maar ook voor de mens risicovolle Sevesobedrijven ontspringt op die manier de dans." "Kunnen er daardoor dan ook catastrofes gebeuren zoals die met de vuurwerkfabriek in het Nederlandse Enschede?" vroeg Jan Holderbeke. "Ja, dat kan ook bij ons", zei Robert Baert. Waarop minister Sannen even onbewogen herhaalde dat de administratie wordt hervormd, en dat we daarna wel zullen zien. Het gaf me zo de indruk dat hij ergens een geheim legertje ambtenaren achter de hand heeft. In de kasten van Robert Baert misschien. Want als die brave man geen medewerkers heeft om dossiers te produceren, wat stopt men dan eigenlijk in al die kasten?

Stef Boogaerts

Kijk nòg eens in de kast, Ludo!

COLOFON

MILIEURAMA - VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU
23-ste jaargang - verschijnt tweemaandelijks
Magazine van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

REDACTIE EN ADMINISTRATIE:
Bond Beter Leefmilieu
Tweekerkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20 - Fax 02/230.53.89
e-mail: info@bblv.be
http://www.bondbeterleefmilieu.be

ABONNEMENTEN:
€ 3,50 (los nummer)
€ 20 (jaarabonnement)
€ 50 (steunabonnement)
€ 40 (abonnement buitenland)
Betaling kan op rekeningnummer 001-1475409-18 van
Bond Beter Leefmilieu vzw.

COMBI-ABONNEMENTEN:
Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:
Danny Jacobs
Tweekerkenstraat 47, 1000 Brussel

HOOFDREDACTEUR:
Stef Boogaerts

WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER:
Stef Boogaerts, Esmeralda Borgo, Mark Dubrulle,
Sofie Hanegreefs, Karen Hiergens, Bart Martens,
Nathalie Strypsteen, Lieve Vandeneede, Wim Van Gils,
Saar Van Hauwermeiren, Jan Verschooren

FOTO'S COVER:
Fietzers (Misjel Decler)

VORMGEVING EN DRUK:
DECOM nv

COPYLEFT:
Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding en kennisgeving.

ADVERTENTIES
Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

PAPIER
Milieurama wordt gedrukt op niet-gebleekt kringloop-papier.
Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier.

LICHTVERVUILING ZORGT VOOR SCHADE AAN HET MILIEU,
ENERGIEVERSPILLING EN HINDER EN SCHADE VOOR DE MENS

Duisternis in België: een 'uitdovende' oerkwaliteit

Tekst: Nathalie Strypsteen

Van in het begin van de ruimtevaart noemden de astronauten België 'Bright Belgium'. Vanuit de ruimte was ons koninkrijkje het opvallendste land aan de nachtzijde van de aarde. Verlichtingsfirma's gebruikten in de jaren '80 trots satellietbeelden van Europa met de reclameboodschap: "Dit is ons werk". Ook vandaag behoort België samen met Puerto Rico en Nederland tot de drie meest verlichte landen van de wereld.

Nochtans blijkt uit talrijke onderzoeken dat kunstlicht storend en vaak zelfs schadelijk is. En bovendien is het niet zelden een onverantwoorde verspilling van energie. Wat doen we eraan?

Lichthinder en lichtvervuiling zijn twee verschillende dingen. Lichthinder is volgens het Vlaamse milieubeleidsplan "de overlast die de mens ondervindt van kunstlicht". Wanneer een straatlantaarn je slaapkamer binnenschijnt bij voorbeeld. Men spreekt over lichtvervuiling wanneer de hemel door kunstverlichting helderder is dan normaal. En normaal – dat zouden we in het oververlichte Vlaanderen haast vergeten – is de natuurlijke verlichting van de maan en de sterren. Lichtvervuiling wordt in procenten uitge-

drukt. Friedel Pas van de Werkgroep Lichthinder heeft de cijfers: "Meer dan 80 procent van Vlaanderen is meer dan 300% helderder. Op de meeste plaatsen is dat zelfs 900%."

Licht schaadt uw gezondheid

Net als bij ons wordt er ook in Nederland actie gevoerd voor het behoud van de 'oerkwaliteit' licht. Dat gebeurt daar vooral door het Platform voor Lichthinder en op hun website lezen we dat licht onze gezondheid kan beïnvloeden: "Op dit

moment loopt er in de wetenschappelijke wereld een discussie over de invloed van licht op de vorming van kanker. In 2001 werd in de Journal of the National Cancer Institute een onderzoek gepubliceerd waaruit bleek dat vrouwen die in nachtdiensten werken een verhoogde kans op borstkanker hebben. De precieze oorzaak hiervan is nog onvoldoende bekend, maar verder onder-

Melkweg in je tuin

Een nachtwandeling in het schijnsel van de maan en de twinkellende sterren? Dan trek je best naar de Ardennen of de kust. En zelfs daar vind je zelden complete duisternis. Op een kaart van België waarop de lichtvervuiling is aangeduid, zag Geert Decock dat Stekene het donkerste plekje van de streek is. Dat was de reden waarom hij er ging wonen. De Ardennen, de kust en zelfs de Provence en Mexico liet hij links liggen. "Want weglopen van licht heeft geen zin," zegt hij. "Het achtervolgt je."

Geert is als amateur-sterrenkundige lid van de Werkgroep Lichthinder. In Stekene, een stadje in de buurt van Sint-Niklaas, overtuigde hij de gemeente om het licht te dimmen. Dat was geen makkelijke klus want de gemeente had daar geen ervaring mee en wilde er aanvankelijk niks van weten. "We hebben de onwetendheid van de mensen opgelost door eerst het product te maken."

Want als fysicus weet Geert wat van licht af. Hij ontwikkelde modules die ervoor zorgen dat alleen de straat verlicht wordt en niet alles errond. Zo omzeilde hij ook de kritiek van de gemeente dat het te duur zou zijn: de modules kosten per licht 5 euro. De intercommunale Intergem plaatste de modules in de lampen en verving waar nodig een slecht geplaatste armatuur door een goede. Drie kilometer van de weg door Stekene is met de aangepaste verlichting uitgerust. Bovendien brandt slechts één lamp op twee.

Het project in Stekene is een van de projecten die de Werkgroep Lichthinder heeft opgezet. "Via de projecten tonen we de overheid hoe lichthinder opgelost kan worden." Het project in Stekene kreeg een staartje: de gemeente heeft de werkgroep gevraagd uit te zoeken hoe een nieuwe wijk minimaal verlicht kan worden.

Geert kan vanuit zijn Astrobasis Antares de sterren bewonderen. "Nu kan je de melkweg zien op 20 meter van de weg," lacht Geert. Ook dieren genieten van de herwonnen duisternis. "Vroeger zagen we af en toe een uil in de verte overvliegen. Gisteren vloog er een over de tuin. Opeens zagen we hem niet meer. Bleek dat hij roerloos op het hek in de tuin zat."

Links een voorbeeld van hoe het kan én moet: een kapje zorgt ervoor dat het licht terechtkomt waar het moet terechtkomen. En vermijdt zo de verspilling van licht en energie die op het rechtse beeld zomaar de lucht ingaan.

Een verlichte straat creëert een subjectief veiligheidsgevoel. Want in werkelijkheid is het verkeer op onverlichte wegen niet gevaarlijker en bovendien zijn inbrekers ons dankbaar omdat we hen in een verlichte omgeving laten werken ...

De lucht verlichten, daar heeft natuurlijk niemand wat aan. En probeer in die omstandigheden nog maar eens een ster te ontdekken.

zoek wordt verricht."

Wat men alvast wél weet, is dat melatonine in dit alles een belangrijke rol speelt. Dit hormoon wordt in het lichaam aangemaakt wanneer het donker is. Melatonine heeft een remmend effect op kwalijke processen, zoals het ontstaan van kanker. Wanneer iemand zich 's nachts met onvoldoende duisternis omringt, wordt de productie van melatonine verminderd en hiermee dus ook de kracht van het afweersysteem."

Veiligheid?

Kunstlicht kan mensen ook direct hinderen, denk maar aan omwonenden van verlichte serres en sportvelden. Ze klagen over het oplichten van hun woningen en tuinen, het directe zicht op de lichtbronnen of de gloed erboven. Uit onderzoek blijkt dat 5 tot 15 procent van de mensen in

Vlaanderen matig of ernstig gehinderd wordt.

Verlichting is nochtans niet altijd synoniem voor hinder. Uit een onderzoek blijkt dat men zich inderdaad veilig voelt zolang er licht is. Voelt, wel te verstaan, want het is vooral een subjectief gevoel. En bovendien: de lichtsterkte doet er niet meteen toe. En het is daarbij ook belangrijk om gelijkmatig te verlichten, zodat er geen lichtbanen langs muren van donkerte ontstaan.

Het veiligheidsgevoel kan dan wel verhogen door licht, het aantal misdrijven wordt niet of nauwelijks door meer of minder licht beïnvloed. Dat blijkt uit talrijke onderzoeken. In een rapport van het Amerikaanse Ministerie van Justitie bleek zelfs dat de misdaad op meer plekken was toegenomen dan afgenomen. Een ander onderzoek betrof een donkere-campus actie in Amerika. Hierbij doofde men de verlichting gedurende de hele nacht. Het gevolg was een opvallende daling van het vandalisme.

Licht is nu eenmaal handig voor inbrekers, zo bleek uit een onderzoek naar de motieven en handelswijze van inbrekers. Het is voor een inbreker veel prettiger om beide handen vrij te hebben, dan voortdurend een zaklamp te moeten meesleuren waarvan het schijnsel bovendien de aandacht kan trekken. Wie kijkt er op als iemand naar een gebouw toeloopt dat verlicht wordt? Het grootste aantal inbraken gebeurt trouwens overdag.

Licht doodt

Geen weg in België zonder lichtmasten. "Voor de veiligheid", wordt steeds weer geponeerd. Maar in een rendementsvergelijking in Nederland tussen zes soorten veiligheidsmaatregelen in het verkeer scoorde verlichting het allerslechtst. Licht was het duurst en had het omgekeerde effect: er vielen 's nachts 57% meer doden in de twee jaar dat er verlichting langs de weg was geplaatst, dan in de drie jaar ervoor. Onderzoeker Peter van der Dussen veronderstelt dat er bij extra verlichting harder wordt gereden.

Een ander Nederlands onderzoek bevestigt dat. Verlichting kan de veiligheid verhogen, bij voorbeeld in de bebouwde kom, maar buiten de bebouwde kom krijg je een omgekeerd effect. Chauffeurs gaan veel harder rijden en zijn minder geconcentreerd waar er verlichting op de weg is. Het Belgisch Instituut voor Verkeersveiligheid heeft een soortgelijk onderzoek uitgevoerd in Wallonië. Ook daar was de conclusie dat licht een vals gevoel van verkeersveiligheid geeft.

Men denkt immers dat men een gevaar snel genoeg zal opmerken wanneer de weg baadt in het licht. Maar wanneer de hindernis overstraald wordt door verlichting, wordt het juist moeilijker om de afstand en omvang ervan in te schatten. Zo gebeuren heel wat ongevallen achteraan een file, waar een auto of vrachtwagen niet snel genoeg merkte dat er iets aan de hand was. En, hoe vreemd het ook mag lijken, heel wat auto's rijden zich te pletter tegen een verlichtingspaal, gewoonweg omdat ze wel het licht zagen, maar niet de paal waaraan het bevestigd was.

Allemaal beestjes

Niet alleen wij lopen gevaar door kunstmatige verlichting. Friedel Pas is net terug van een symposium over lichthinder waar de invloed van licht op dieren werd besproken. "Vogels oriënteren zich op de sterren en op hun magnetisch kompas. Bij slecht weer geraken ze gevangen in het licht. Serres ('kassen' worden ze in de

Tsechië bestraft lichthinder

Tsechië is het eerste land ter wereld dat lichthinder expliciet opneemt in zijn wetgeving. Op 27 februari 2002 tekende de president de milieuwet waar de lichthinder-paragraaf onder valt. De wet trad op 1 juni 2002 in werking. De lichtvervuilingsparagraaf kwam tot stand op initiatief van twee Tsjechische astronomen.

Volgens de nieuwe wet zijn alle Tsjechische staatsburgers en instanties verplicht maatre-

gelen tegen lichtvervuiling te nemen. Wie buitenverlichting wenst, moet die van een kap voorzien. De bovenste verdiepingen van flatgebouwen mogen helemaal niet meer worden verlicht. Daar waar om andere redenen, zoals veiligheid, toch verlichting blijft bestaan, moet die met een dimmer worden uitgerust. Boetes kunnen uiteenlopen van 500 kroon (ongeveer 16 euro) tot maximaal 150.000 kroon – een kleine 4800 euro.

Nederlandse literatuur steevast genoemd) kunnen zo een onderbreking zijn voor trekvogels." Ook verlichting van gebouwen en monumenten trekt vogels aan. Ze vliegen in het rond tot ze er bij neervallen of tegen het object aanbotsen.

Dat bleek bij voorbeeld uit een onderzoek van vogelliefhebbers. Die telden tussen 1972 en 1982 meer dan 22.000 vogels dode vogels aan de voet van een verlichte schoorsteen van een elektriciteitscentrale in de Canadese provincie Ontario. Dat zijn er gemiddeld zes per dag. Toen de lampen werden vervangen door knipperlichten, daalde het aantal tot enkele per jaar.

Grutto's

Ook wegverlichting beïnvloedt vogels. Dat blijkt uit een Nederlands onderzoek naar het effect van wegverlichting op grutto's. Deze nogal kritische weidevogel werd gekozen als gidssoort voor weidevogels in het algemeen. Het onderzoeksgebied, een bekend weidevogelgebied langs de A9 tussen Limmen en Akersloot, was een weidegebied werd in 1998 niet en in 1999 weer wel verlicht. In 1999 bouwden de vogels hun nesten op 250 à 500 meter van de verlichting. De grutto's die als laatsten een broedplaats zochten, moesten tevreden zijn met een plek dicht bij het licht. Beide gegevens tonen een duidelijke voorkeur voor meer 'duistere omstandigheden'. De onderzoekers besloten dan ook dat de wegverlichting op de A9, bovenop de al bestaande invloed van de aanwezigheid (biotoopverlies) en de geluidshinder van de weg, de lichtvervuiling een bijkomende

negatieve invloed heeft op de vogels.

Drie jaar na het grutto-onderzoek onderzochten men de invloed van wegverlichting op een aantal zoogdieren en amfibieën. Uit de studie blijkt dat roofdiersoorten zoals de bunzing, de hermelijn en de vos worden aangetrokken door licht. Ook paden worden aangetrokken, terwijl kikkers erdoor worden afgestoten. Dieren die beïnvloed worden door licht, veranderen hun gedrag in een omgeving met kunstlicht.

Laatvliegers

Zo werd in Zeeuws-Vlaanderen vastgesteld dat de laatvlieger, een vleermuis die ook in Vlaanderen op veel plaatsen voorkomt, zijn natuurlijke habitat verlaat omdat in de nabijheid van lampen meer prooi beschikbaar zijn.

Dagroefdieren kunnen dankzij de verlichting de ganse nacht verder jagen, zodat prooidieren die anders van de nachtelijke duisternis gebruik maakten om te fourageren dit niet meer veilig kunnen doen. Dit geldt ook voor legsels van vogels die nu constant aan gevaar worden blootgesteld. En dieren die worden afgestoten door licht, kunnen geschikte gebieden rond de lichtbron niet meer gebruiken. Een voorbeeld hiervan is de watervleermuis, wat van haar familie dan weer wel de enige lichtschuwende is.

Ook planten hebben te lijden onder het nachtelijk licht. Groene planten gebruiken namelijk licht voor de fotosynthese en hoe meer licht er aanwezig is, hoe sneller de plant bijgevolg groeit. Snel groeien, dat wil natuurlijk iedereen, maar

de natuur heeft er nu eenmaal anders over beslist. En dus ontstaan er groeistoornissen bij planten die aan teveel licht worden blootgesteld, wat gevolgen heeft voor onder andere de kieming en de ontvouwing van nieuwe bladeren. En door de verlengde lichtcondities in de winter, blijft de plant ook dan doorgroeien – met makkelijke vorstschade tot gevolg.

Naastr de weg

De gevolgen van kunstlicht kennen we al, maar wat is er aan te doen? Friedel Pas stelt de oplossing van de Werkgroep voor Lichthinder voor: "Er moet alleen verlicht worden waar het nodig is, wanneer het nodig is en met de juiste hoeveelheid." Met 'waar' doelt Friedel onder andere op de slecht geplaatste armaturen. "Als bij voorbeeld een parkeerplaats moet worden verlicht, moet de hemel en alles errond niet worden verlicht." Friedel vindt ook dat alleen de wegen van de bebouwde kom verlicht moeten zijn. "En wegen buiten de bebouwde kom hebben alleen tijdens de avondspits verlichting nodig."

Het grootste probleem in België is volgens Friedel dus de hoeveelheid licht op de wegen. "De armaturen zijn slecht geplaatst waardoor het licht niet óp de weg, maar ernaast valt. Dat lost men op door het licht veel feller te laten schijnen zodat ook de weg verlicht wordt."

Op federaal niveau bestaat er geen specifiek beleid ter bestrijding van lichthinder en voor zover bekend bestaan er op beleidsvlak geen internationale afspraken of richtlijnen, zo lezen we in het milieubeleidsplan. "Tja, voor de overheid is lichthinder geen prioriteit," zegt Friedel. "Er zijn andere aspecten van milieuvervuiling die dringender zijn. Maar anderzijds, als men er nu iets aan doet, betekent dat ook een besparing. Men creëert op verschillende gebieden winst: besparing op lange termijn, lager energieverbruik, minder lichthinder."

Het kan toch niet anders ...

Veel gemeenten beginnen dat te begrijpen. "Gemeenten besteden nu meer aandacht aan lichthinder", zegt Friedel. "Zo vragen ze ons een adviserende rol te spelen bij nieuwe projecten." De oorzaak van die toenemende interesse is vooral de samenwerkingsovereenkomst met de overheid die elke gemeente verplicht enkele acties te ondernemen op milieugebied. De gemeente kiest aan welke problemen ze aandacht besteedt. Lichthinder is daar één van.

Toch wordt er nog altijd volop verlicht. "Het probleem is dat we als Vlamingen alles normaal gaan vinden," zegt Geert Decock van de Werkgroep Lichthinder van de Vlaamse Vereniging voor Sterrenkunde. "Straatverlichting die zowel de weg als de slaapkamer verlicht, daar maken veel mensen geen probleem van, want het kan toch niet anders?" Toch krijgt de werkgroep elk jaar veel klachten binnen. Wanneer de uitbaters van hinderlijke verlichting op de hoogte worden gesteld, vallen die meestal uit de lucht. "Lichthinder?"

Er is dus nog een lange weg te gaan. Daarom organiseert de Bond Beter Leefmilieu in samenwerking met de Vereniging voor Sterrenkunde de Nacht van de Duisternis (zie blz. 27). Eén nacht per jaar gaan in steeds meer gemeenten de lichten uit. Eén nacht, al mag dat best wel iets meer zijn ...

18.000 Watt recht de hemel in: de brug van Willebroek

Lichtoverlast op de door Wannes van de Velde zo lyrisch bezongen brug van Willebroek? Je kan dat wel zien, maar hoe bewijs je dat? Dat doe je aan de hand van een aantal bepalingen in de algemene voorschriften van Vlare II, de Vlaamse milieureglementering, en het is de onderbemande Milieuspectie van Robert Baert die de controle uitvoert. Die milieuspectie doet dat op basis van volgende criteria:

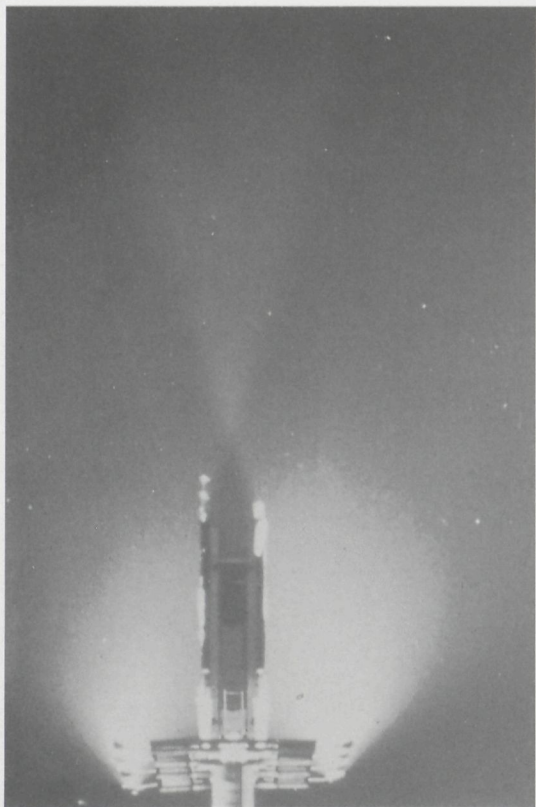
- de exploitant moet maatregelen treffen om lichthinder te voorkomen
- lichtbronnen moeten beperkt blijven tot de noodwendigheden voor uitbating en veiligheid
- niet-functionele lichtoverdracht moet zoveel mogelijk worden beperkt
- klemtoonverlichting mag alleen op de inrichting zijn gericht
- lichtreclame mag in intensiteit de normale intensiteit van de openbare verlichting niet overtreffen

De brug in Willebroek overtrad gedurende een jaar vier van de vijf voorschriften. "18 000 watt recht omhoog, op 500 meter van mijn deur. Ik zag geen enkele ster meer," zegt amateur-sterrenkundige Maarten Van Leenhove. "Het waren lampen om een sportstadion mee te verlichten, die bovendien naar boven gericht waren, in plaats van naar beneden. Mensen die in de buurt woonden, konden niet meer slapen door het licht dat de slaapkamers binnenscheen."

Maarten heeft meteen de Werkgroep Lichthinder gecontacteerd, die de uitbater van de brug heeft opgezocht. "Dat bleek de NV Zeekanaal te zijn. De directeur beloofde ons veel maar deed weinig." Op naar de gemeente dus, de bevoegde overheid. "Die deed ook niets en uiteindelijk was het de milieuspectie die er een einde aan maakte."

De gemeente kreeg enkele maanden de tijd om de verlichting aan te passen. Geert Decock van de Werkgroep Lichthinder ontwikkelde een verlichting die de brug zou verlichten zonder de omgeving te hinderen. De gemeente vond dat te duur en heeft de lichten gedooft waarna de gemeente een petitie is opgestart om de lampen weer aan te krijgen. "Waarom hier en andere monumenten niet?", vroeg de gemeente zich af. "Wel, hier was er sprake van hinder en we waren mondig. Op veel plaatsen zwijgen de mensen," zegt Maarten.

"Als alle lampen aangepast zouden zijn, zouden we vanop de Grote Markt in Brussel de Melkweg kunnen zien," zegt Maarten. "Maar elke boerenweg moet verlicht worden, met slechte lampen dan nog. Tja, elektriciteit kost niks: het is niet erg als er 20% verspild wordt."

Meer info

Bond Beter Leefmilieu is campagnepartner van de campagne van het Europees Milieubureau rond Ecological Fiscal Reform: www.ecotax.info
De teksten van het Financieel Actie Netwerk vind je op www.netwerkvlaanderen.be

DE MOGELIJKE BIJDRAGE VAN UW BELASTINGEN TOT EEN BETER LEEFMILIEU ...

Vergroening van de fiscaliteit: bakt Verhofstadt II er nu wél wat van?

Tekst: Saar Van Hauwermeiren & Bart Martens

De nieuwe regering Verhofstadt wil werk maken van het herstel van de economische groei, van innovatie en van de creatie van tienduizenden nieuwe banen. Door een vermindering van de sociale bijdragen wil de overheid de loonkost voor het bedrijfsleven sterk doen dalen. Zo stelt het regeerakkoord een globale daling van de loonlasten tot 800 miljoen euro voorop.

Het regeerakkoord spreekt ook van "een vernieuwd fiscaal beleid", waarmee vooral een vereenvoudiging van de personenbelasting, een betere inning van de belastingen en maatregelen tegen fiscale fraude bedoeld worden.

Maar van een vergroening van de fiscaliteit is in dat vernieuwde beleid alweer niet veel te merken ...

'Vernieuwing' zonder 'vergroening'

'Vernieuwing' is zowat het sleutelwoord van de regering Verhofstadt. In het milieubeleid hebben we daarvan totnutoe niet zoveel gemerkt, en wanneer het aankomt op de integratie van milieudoelstellingen in het fiscale beleid is die 'vernieuwing' wel heel ver te zoeken. Dat was zo in de eerste regering onder Guy Verhofstadt, en dat dreigt ook bij zijn tweede poging zo te worden. Waar andere Europese landen reeds jaren inspanningen leveren om mensen via belastingen tot meer milieuvriendelijk consumptie- en productiegedrag aan te sporen, blijft België steekblind voor dit potentieel. Belastingen worden bijna uitsluitend gezien als een instrument om de stabiele financiering van de overheid te waarborgen, niet om het gedrag van mensen te sturen. En anderzijds worden milieumaatregelen dan weer quasi uitsluitend als een kostenpost gezien. Dat men met bij voorbeeld een energiebelasting het milieu kan sparen, en tegelijk inkomsten verwerft, en daarbovenop ook nog jobs kan creëren door de opbrengsten te gebruiken voor extra lastenverlaging, blijkt voor deze 'vernieuwende' regering een té vernieuwend idee ... Het Federaal Planbureau voorspelde een tijd geleden nochtans dat de invoering van een CO₂-taks in combinatie met een verdere lastenverlaging een dubbel dividend zou opleveren: naast het evidente milieuvoordeel zorgt zo'n taks immers voor een pak arbeidsplaatsen. Wanneer je de opbrengst van een CO₂-taks van 26 euro per ton besteedt aan een loonlastenverlaging, levert dat niet minder dan 22.000 nieuwe arbeidsplaatsen op. Ruim 10% dus van wat de lopende werkgelegenheidsconferentie beoogt. Dat landen als Denemarken, Nederland, Groot-Brittannië en Duitsland reeds

in de jaren '90 met succes – zowel op economisch als ecologisch vlak – een energiebelasting invoerden, werkt blijkbaar ook niet inspirerend voor de regering. Uit onderzoek van Eurostat (het statistisch bureau van de EU dat momenteel nogal onfris in de kijker staat) blijkt dat ons land slechts 5,5% van zijn belastingen haalt uit milieuheffingen (energie, vervoer en milieu). In Nederland en Denemarken is dat bijna het dubbele! Van alle Europese lidstaten haalt ons land

*Retourflessen
(boven) hoeven niet
zwaar en onhandig
te zijn, en bieden
niettemin een groot
milieuvoordeel ten
opzichte van
wegwerpflessen
(onder).*

zelfs het minste opbrengsten uit belastingen op energie – en dat terwijl we enorm kwistig omspringen met energie en onze Kyoto-doelstelling niet halen. Ondertussen zijn de lasten op arbeid wel bij de hoogste van alle OESO-landen.

Van belasting op arbeid naar belasting op milieugebruik

Niettemin is de regering in haar regeerakkoord blijkbaar afgestapt van het algemene principe uit het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling (2000-2004) om de belastingbasis te verschuiven: van belastingen op arbeid naar belastingen op het gebruik van milieufuncties. Om die verschuiving te realiseren, moeten ook bestaande fiscale gunstregimes worden weggewerkt. In het regeerakkoord wordt zelfs met geen woord meer gerept over de inzet van ecotaksen of ecoboni om de productie en consumptie van milieuvriendelijke producten aan te moedigen. Wel wordt er in het kader van het energie- en mobiliteitsbeleid gesleuteld aan energiebijdragen en accijnzen voor autobrandstoffen. Hoewel het hier gaat over accijnsverhogingen, een stap in de goede richting dus, werden die voornamelijk vanuit budgettaire overwegingen getroffen, omdat de schatkist hoognodig naar zuurstof snakt. De maatregelen hebben dus niet de bedoeling iets op te leveren voor het milieu en het valt dan ook sterk te

betwijfelen of ze veel zullen veranderen aan ons energie- en autogebruik.

Sturend prijsbeleid leidt naar duurzaam energiebeleid

Er is dus wel degelijk flink wat werk aan de winkel. Wij Belgen zijn niet alleen verschrikkelijke energieverslinders, we zijn daarvoor ook nog in heel grote mate van het buitenland afhankelijk. Volgens de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) verbruiken we twintig procent meer energie per eenheid BNP dan Nederland en zelfs vijftig procent meer dan Japan. Per inwoner behoort België trouwens ook tot de grootste uitstoters van broeikasgassen. Het is bijgevolg zowel economisch als ecologisch belangrijk om de vraag naar energie te verminderen en de productie van hernieuwbare energie te stimuleren. Fiscale instrumenten kunnen daarbij een belangrijke rol spelen.

De nieuwe regering zette een aantal stapjes in die richting, zij het voorlopig erg bescheiden. Voor het energiegebruik in woningen werd zo beslist om de hoogte van de energiebijdrage te laten afhangen van het vervuילend karakter van de gebruikte energiedrager. Die aanpassing moet er gezinnen toe aanzetten van steenkool over stookolie, naar aardgas, wind-, zonne-energie en zogenaamde warmtepompen over te schakelen. Het tarief voor aardgas wordt daarom verlaagd, dat van de meer vervuïlende huisbrandolie, van elektriciteit, diesel en ongelode benzine wordt verhoogd. Het totaalpakket zou de schatkist in 2003 83,50 miljoen euro opleveren, van 2004 tot en met 2007 wordt jaarlijks zo'n 211 miljoen euro verwacht. De regering besliste ook om de fiscale aftrekpost die de vorige regering in het leven riep – 15% van de uitgaven voor investeringen van particulieren in energiebesparing, uit te breiden tot alle uitrustingen voor solaire en geothermische energieopwekking.

Stop de fiscale gunstregimes voor fossiele brandstoffen

Met de programmawet van augustus 2003 besliste de regering echter tegelijk om de accijnsvrijstelling voor stookolie voor land-, bos- en tuinbouwwerkzaamheden te verlengen. De stookolie voor serreteelt werd verder vrijgesteld van accijnzen. Hiervoor worden economische redenen aangehaald: "rekening houdend met de economische moeilijkheden die voorwaardelijk bestaan op het gebied van de serreteelt van fruit en groenten ..." Tijdens een onderhoud dat Bond Beter Leefmilieu en Inter-Environnement Wallonie in augustus hadden met minister van Financiën Didier Reynders stelde de minister dat er omwille van werkgelegenheidsargumenten vanuit Vlaanderen heel wat weerstand is om deze vrijstelling voor de serreteelt op te heffen.

Voor de milieubeweging is het echter overduidelijk dat de glastuinbouw zonder de juiste prijsignalen nooit zal aangemoedigd worden om meer milieuvriendelijke productiewijzen te gebruiken. En die alternatieven zijn er nochtans. "Er zijn mogelijkheden om het energieverbruik te beperken en anderzijds over te schakelen op hernieuwbare of efficiëntere productiewijzen van elektriciteit en warmte. In Denemarken kweekt men zelfs bananen in een plus-energie-gebouw, dat door zijn weldoordachte constructie energie oplevert in plaats van ze te verbruiken!", stelt Dirk Knapen, beleidsmedewerker energie van Bond Beter Leefmilieu. "Aangezien er bovendien steun

Regering moet dringend werk maken van belasting op pesticiden

Een interessant instrument om de prijs van pesticiden te verhogen is het vragen van bijkomende bijdragen voor het Begrotingsfonds voor de Grondstoffen. Dit Fonds bevat ondermeer de retributies voor de aanvraag van een erkenning van een bestrijdingsmiddel. Bovendien moet men aan dit Begrotingsfonds een bijkomende bijdrage betalen per gram op de markt gebrachte werkzame stof. Deze bijkomende bijdrage heeft jammer genoeg enkel betrekking op atrazine, simazine, diuron, isoproturon en lindaan. Dit zijn stuk voor stuk stoffen waarvoor intussen ook nog andere

beperkende maatregelen, tot zelfs een verbod, bestaan. Naar aanleiding van het afschaffen van ecotaksen op pesticiden werd tijdens de vorige legislatuur door de bevoegde minister aangekondigd dat de lijst stoffen waarvoor bijkomende bijdragen zouden worden gevraagd, zou worden uitgebreid. Dit werd jammer genoeg nog niet in praktijk omgezet. Een dergelijke 'alternatieve' heffing moet volgens de milieubeweging worden gedifferentieerd, afhankelijk van de schadelijkheid, waardoor de gebruikers worden aangespoord tot het gebruik van minder schadelijke alternatieven.

Ze moet uiteraard ook hoog genoeg zijn opdat ze zou aansporen tot een efficiënter en dus beperkter gebruik van pesticiden. Het valt nu af te wachten of de huidige bevoegde ministers (Demotte en Vandenbossche) dit zullen waarmaken ...

Intussen stellen we wel vast dat de BTW op landbouwbestrijdingsmiddelen nog steeds slechts 12% bedraagt. Dit percentage optrekken tot 21% is in ieder geval een minimumvereiste.

Esmeralda Borgo

voorzien is voor zowel elektriciteit uit hernieuwbare bronnen als voor elektriciteit uit warmtekrachtkoppeling, biedt de overheid voldoende alternatieven die beter passen in een duurzaam energiebeleid". Weg dus met die accijnsvrijstellingen in de glastuinbouw!

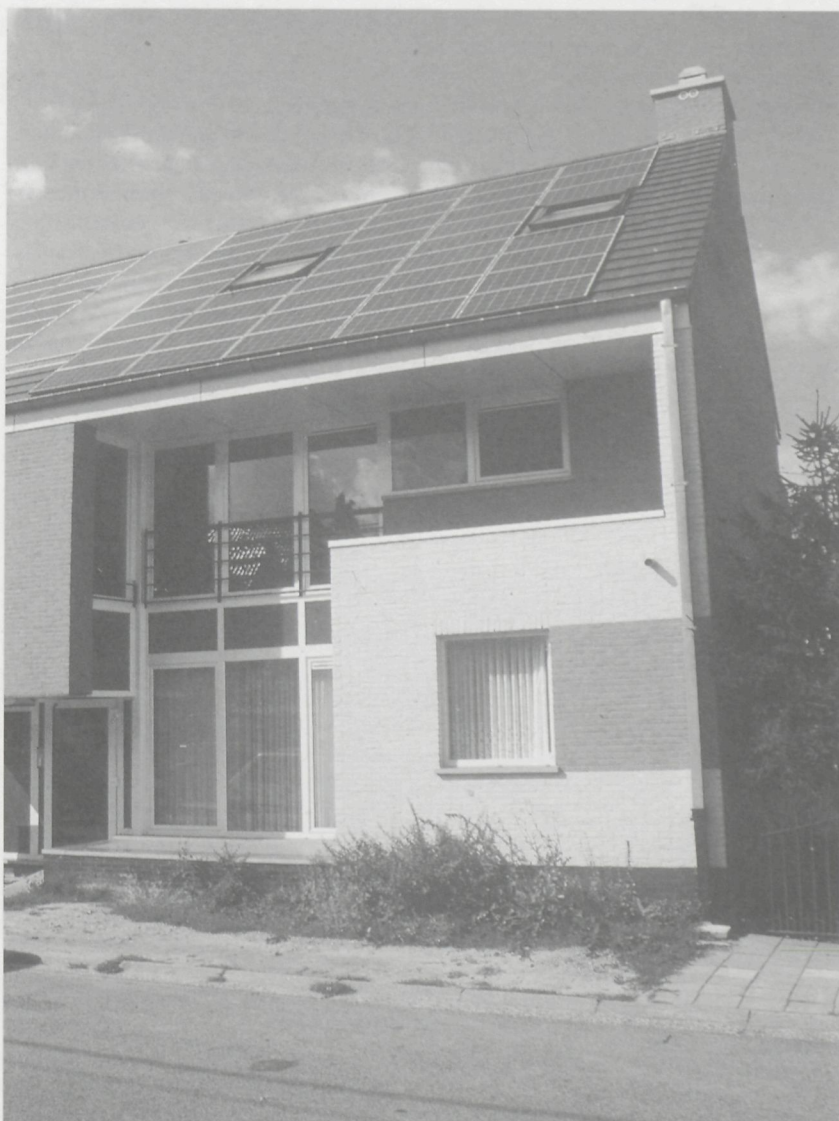
Internationale instellingen erkennen trouwens steeds meer dat steunmaatregelen, zoals fiscale gunstregimes voor fossiele brandstoffen overbodig, verspillend en niet efficiënt zijn. Het Implementatieplan van Johannesburg roept staten op om het beleid erop te richten marktverstoringen te verminderen: "Het gaat hier ondermeer over een hervorming van het fiscaal stelsel en het fasegewijs opheffen van schadelijke subsidies waar deze bestaan, zodat milieugevolgen beter tot uiting komen in de prijzen". Verder stelt het plan dat energiesubsidies die remmend werken op duurzame ontwikkeling stapsgewijs moeten worden afgebouwd. Ook het Kyoto-protocol vraagt de geleidelijke afschaffing van fiscale vrijstellingen en subsidies in sectoren die veel broeikasgassen uitstoten. Ter gelegenheid van de Europese Top in Göteborg, waar de Europese Duurzaamheidsstrategie vastgelegd werd, riep ook de EU op tot het verwijderen van milieuschadelijke subsidies.

Vervoersfiscaliteit: het kan beter en slimmer

Nog zo'n verdoken milieuschadelijke subsidie – en al sinds jaar en dag een doorn in het oog van de milieubeweging – is de aftrekbaarheid van de kosten voor bedrijfswagens. In plaats van bedrijven aan te moedigen om mee te werken aan een duurzame mobiliteit, blijft de overheid bedrijven aansporen om kwistig om te springen met bedrijfswagens. Aan de bedrijfswagens raken blijkt zo'n onpopulaire maatregel te zijn, dat de bespreking ervan tijdens de regeringsvorming niet eens op de onderhandelingstafel terechtkwam. Het regeerakkoord stelt wel dat de regering een drastische verschuiving zal doorvoeren van de vaste naar de variabele autokosten: met een deel van de opbrengst van de accijnsverhoging voor diesel en benzine zal de inschrijvings-taks op voertuigen worden afgeschaft.

Deze maatregel werd reeds opgenomen in de programmawet. Bij daling van de prijzen van de autobrandstoffen wordt het effect voor de helft geneutraliseerd door een aanpassing op de accijn-

zen. Men noemt dit het 'cliquetsysteem'. Tot 2007 is een maximale jaarlijkse verhoging van de accijns voor ongelode benzine en diesel voorzien van 0,028 euro per liter. Hierdoor zal België voor deze brandstoffen voldoen aan de minimumtarieven uit het afgezwakte voorstel van de Europese Commissie van maart 2003, maar in vergelijking met onze buurlanden en het gemiddelde EU-niveau blijft ons land nog steeds lage tarieven hanteren. Met deze kleine jaarlijkse aanpassing zullen automobilisten bovendien nauwelijks worden aangespoord om minder in de auto te

Fiscale voordelen voor milieuvriendelijke toepassingen belonen wie niet of minder vervuult.

stappen of op een schonere brandstof over te schakelen. Een van de redenen is uiteraard dat de accijnsverhoging slechts de helft van de prijsdaling compenseert, de automobilist interpreteert dit niet direct als een prijsstijging. Bovendien gebeurt de accijnsverhoging in kleine stapjes, wat de gedragselasticiteit ook veel kleiner maakt. "Maar de maatregel werd dan ook in eerste instantie getroffen vanuit budgettair oogpunt, om de schatkist te spijzen", zo geeft minister Reynders toe ...

De milieubeweging heeft er de voorbije jaren op gewezen dat de invoering van een voldoende hoge en gedifferentieerde belasting per gereden kilometer – de zogenaamde slimme kilometerheffing – veel meer kan opleveren voor het milieu. Dergelijke heffing kan sterk gedifferentieerd worden afhankelijk van het milieuvervuilend karakter van de auto (wie met een sterk vervuilende wagen rijdt betaalt meer), het tijdstip waarop men rijdt (hogere heffing tijdens spitsuren) en de route die men volgt (meer in congestiegevoelige gebieden). Een gedifferentieerde km-heffing is daarom veel meer gedragssturend dan een accijnsverhoging, vindt de milieubeweging (zie ook blz. xx-xx).

Taksen en boni

De nieuwe regering heeft blijkbaar ook de moed en de wil opgegeven om via fiscale weg minder milieuschadelijke producten meer kans te geven op de markt en om milieuschadelijke producten meer te belasten. In de programmawet van augustus werd zelfs het uitstel van de inwerking-treding van de verpakkingshemming ingeschreven. De wet op de ecoboni en verpakkingshemmen die tot doel heeft om herbruikbare drankverpakkingen te stimuleren ten opzichte van wegwerpverpakkingen, moest in feite in werking treden in maart, maar werd vervolgens uitgesteld tot juni. In juni liet minister Reynders de wet niet in voege treden door een simpele mededeling in het Staatsblad. Deze mededeling werd ondersteund door de nieuwe coalitiepartners en werd nadien bekrachtigd in de programmawet, waardoor het nu wachten is tot januari 2004. De reden die

men aandraagt voor het zoveelste uitstel is dat de onafhankelijke controle-instelling die belast is met het verifiëren van het gehalte aan gerecycleerde materialen van de verpakkingen – op basis waarvan vrijstelling van verpakkingshemming wordt toegestaan – niet rond is met de verificatie. Nochtans sprak diezelfde instelling dit tegen en liet ze weten dat in juni reeds meer dan 80% van de dossiers rond was. En andere maatregelen? Tijdens een onderhoud met Bond Beter Leefmilieu en Inter-Environnement Wallonie in september liet minister Reynders weten wel werk te willen maken van een groene BTW-differentiatie, maar dat dit op een budgetneutrale wijze moet gebeuren. "Iedereen vraagt BTW-verlagingen om één of andere reden, maar niemand doet voorstellen voor BTW-verhogingen, wat alleen maar problemen geeft met de financiën", zo klaagt hij. Zo kwam 'Ligue de familles' onlangs nog bij Reynders over de vloer met de vraag om – in het belang van de jonge gezinnen – op wegwerpluiers slechts 6% BTW te heffen ... Wat de milieubeweging de minister alvast kan aanbevelen is een BTW-verhoging voor bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Bovendien kan ook via een gedifferentieerde extra bijdrage het gebruik van pesticiden ontmoedigd worden.

Hefboom voor duurzame ontwikkeling

Wil de regering werk maken van een echt vernieuwd fiscaal beleid, dan zal ze er moeten voor zorgen dat het fiscaal instrumentarium ook de doelstellingen van duurzame ontwikkeling integreert. Onze economie genereert namelijk torenhoge externe kosten (luchtvervuiling, congestie in verkeer, klimaatverandering, gezondheidsproblemen enz.). Ten opzichte van het Bruto Binnenlands Product zijn die externe kosten veruit de hoogste van heel Europa. Dat komt ook door de grote concentratie aan industrie en bebouwing, de centrale ligging van België binnen Europa, de hoge dichtheid aan weginfrastructuur en de specialisatie in energie-intensieve sectoren. Willen we onze economie sturen in een duurzame richting, dan moet de overheid een fiscaal instrumentarium inzetten dat deze kosten waar kan helpen vermijden, en ze zoveel mogelijk in rekening brengt in het prijsmechanisme. In Vlaanderen blijken steeds meer organisaties zich aan te sluiten bij deze visie. Sinds kort pleiten binnen het Financieel Actie Netwerk naast Bond Beter Leefmilieu nu ook organisaties zoals ACV, ABVV, 11.11.11, Broederlijk Delen, Netwerk Vlaanderen en Attac voor een vergroening van de fiscaliteit. Een teken dat niet enkel de milieubeweging, maar in de toekomst ook een veel breder maatschappelijke groep zal aandringen op een sturend fiscaal beleid. ■

Meer info

Bond Beter Leefmilieu is campagnepartner van de campagne van het Europees Milieubureau rond Ecological Fiscal Reform: www.ecotax.info
De teksten van het Financieel Actie Netwerk vind je op www.netwerkvlaanderen.be

HET BLIJFT WACHTEN OP EEN 'SLIMME' KILOMETERHEFFING IN BELGIË

Nieuwe accijnzen op brandstof spijzen alleen de schatkist

Tekst: Saar Van Hauwermeiren, Bart Martens
e) Jan Verschooren

De Belg is niet alleen met een baksteen in zijn maag geboren, nog meer geldt dat hij met een autostoel aan zijn kont het levenslicht ziet. Bumper aan bumper rijden we ons vrolijk vast in de file. En het lijkt wel alsof niets of niemand ons op andere gedachten kan brengen. Zelfs wanneer de brandstof een procentje meer gaat kosten, is er nauwelijks wat aan de hand.

Even morren wel, maar we brommen er geen kilometer minder om. Maar een 'slimme kilometerheffing', die ons doet betalen naargelang de plaats, de tijd en het type wagen waarmee we bollen, zou ons mobiliteitsgedrag wél grondig kunnen bijsturen. En daarom is de milieubeweging al lang vragende partij voor die maatregel. Het beleid lijkt vooralsnog veel minder overtuigd van het nut van zo'n slimme kilometerheffing. Die denkt bij het woord belasting alleen aan en rinkelende kassa ...

Dat het wegverkeer bij ons voor heel wat ellende zorgt, heeft iedereen ondertussen wel aan de lijve ondervonden. Wij rijden ons allemaal verder vast waardoor we heel wat tijd in files verliezen. Ook de tol op vlak van milieu en ongevallen blijft zwaar. Het wegverkeer blijft één van de grootste

bronnen van luchtvervuiling, broeikaseffect, geluidshinder ... De schadekosten die het wegverkeer op deze wijze veroorzaakt, wordt slechts gedeeltelijk verhaald op de weggebruikers. Vele kosten blijven 'extern': ze worden gedragen door zij die de schade van b.v. luchtverontreiniging of geluidshinder ondervinden. De belastingen die de weggebruiker wel worden aangerekend (b.v. via accijnzen op motorbrandstoffen) zijn in het algemeen te laag of op een verkeerde manier geïmplementeerd om echt aan te sporen tot een rationeel mobiliteitsgebruik.

Congestiekosten steeds belangrijker

Weinig sturende belastingen leiden ertoe dat er te veel verkeer is op de verkeerde tijdstippen en plaatsen en dat er met de verkeerde vervoersmiddelen wordt gereden. In een economisch optimaal transportsysteem zouden belastingen moeten gelijk zijn aan de externe kosten die een extra gereden voertuigkilometer teweegbrengt. Maar uit een recent rapport uitgewerkt in opdracht van MIRA blijkt dat die zgn. marginale kosten van wegverkeer in Vlaanderen ongeveer tweemaal zo hoog zijn dan de belastingen op wegverkeer. Of met andere woorden: de belastingen zouden moeten verdubbelen. Door de toename van verkeersvolumes blijken de congestiekosten steeds meer de belangrijkste schadecategorie te zijn. Waar ze in 1991 nog 45% uitmaakten van de totale marginale externe kosten, hadden ze in 2002 reeds een aandeel van 70%.

Het totale schadeplaatje wordt uiteraard sterk bepaald door het voertuigtype en door de plaats waar en het tijdstip waarop men rijdt.

Een 'slimme' kilometerheffing is niet alleen een oplossing voor het fileprobleem, ook het milieu zal er wel bij varen. En voor België is dat een noodzaak om de Kyoto-doelstellingen te halen.

Het autoverkeer meer belasten zal meer mensen naar het openbaar vervoer doen overstappen.

Wie zich tijdens de piek op de weg waagt, wordt door de kilometerheffing meer gestraft dan wie dat buiten de piek en met een milieuvriendelijke wagen doet.

Vrachtwagens veroorzaken bijvoorbeeld veel meer schade per gereden voertuigkilometer dan personenwagens. In stedelijke gebieden, op filegevoelige wegen en tijdstippen en bij oudere voertuigen zullen de marginale externe kosten hoger liggen dan het gemiddelde. De ideale belasting moet er dus één zijn die deze verschillen mee in rekening brengt, zodat er een aansporing gegeven wordt om, als men dan toch kiest om de wagen te nemen, men de minst vervuilende wagen neemt, en op de minst filegevoelige wegen en tijdstippen rijdt. Het is dan ook logisch dat een belasting in de vorm van een accijnsverhoging, waarbij de belasting constant is per liter – onafhankelijk van de verschillen in schade die men veroorzaakt aan de samenleving – niet de beste optie is.

Accijnsverhoging stuurt ons gedrag nauwelijks

De accijnsverhogingen waartoe de regering besliste maken wel dat de schade van autoverkeer beter doorgerekend wordt aan de weggebruiker, maar de vraag is of ze ook een gedragssturend effect zullen hebben.

Volgens onder meer Febiac en VTB-VAB zal door de accijnsverhoging in België geen kilometer minder worden gebold. Zo hebben volgens Febiac en de automobilistenbond de forse stijgingen van de brandstofprijzen in 2000 niet geleid tot verminderd autogebruik. Dat dit wellicht een overhaaste conclusie is blijkt onder meer uit het feit dat in 2000 de verkeersdruk op de Franse wegen stabiel bleef ten opzichte van het niveau van 1999, ondanks de vooraf voorspelde sterke stijging. En daar werd de verklaring gezocht in ... de stijgende brandstofprijzen.

Maar zelfs al zou de prijsstijging geen of slechts een beperkt effect hebben op het autogebruik, dan nog kan ze wel aanzetten tot de aanschaf van zuiniger wagens. Dat blijkt onder meer uit een studie van de World Energy Council (zie onder meer studie 'Energy Efficiency Policies and Indicators - Transport' op www.worldenergy.org/wec-geis/publications/reports/eeepi/progress_achieved/transport.asp). Landen met hogere brandstofprijzen hebben doorgaans een zuiniger wagenpark.

Toch kan ook – onafgezien van het effect op de energiezuinigheid van het wagenpark – een prijsstijging van de variabele kosten van het wegvervoer wel degelijk leiden tot een verminderd autogebruik. Verschillende studies tonen aan dat de zogenaamde gedragselasticiteit (mate waarin prijsveranderingen leiden tot gedragsverandering) in de transportsector weliswaar beperkt is, maar toch niet helemaal onbelangrijk.

Kleine stap op weg naar Kyoto

Afhankelijk van de in studies gehanteerde cijfers inzake 'gedragselasticiteit' en uitgaande van de veronderstelling dat de geplande accijnsverhogingen voor de periode 2003-2007 maximaal en in één keer worden doorgevoerd in plaats van in kleine stapjes, berekende Bond Beter Leefmilieu dat met de besliste accijnsverhoging, het aantal autokilometers ten opzichte van een ongewijzigd beleid zou kunnen dalen met 2,7% tot maximum 4,3%. Dat wil zeggen dat tegen 2010 het aantal gebolde autokilometers zou toenemen met 29 tot 31% in plaats van met 35%. Deze vermindering van het aantal autokilometers ten opzichte van de 'business as usual' moet zeker als een maximum worden beschouwd aangezien geen rekening wordt gehouden met het effect van de verlaagde vaste kosten (zoals de graduele afbouw in accijnscompenserende dieseltaks) op het wagenbezit en gezien de prijsverhoging slechts met zeer kleine stapjes gebeurt die als het ware onzichtbaar worden ingevoerd. Afhankelijk van het inzetten van 'flexibele mechanismen' in het klimaatbeleid zou de accijnsverhoging minimaal zo'n 1,6% tot 2,5% en maximaal 2,5% tot 3,9% van de inspanning kunnen invullen die noodzakelijk is om in ons land de Kyoto-doelstelling te halen.

Nochtans zou van het wegvervoer toch een veel grotere bijdrage mogen verwacht worden. Temeer omdat het wegvervoer nu reeds voor 17% van de totale CO₂-uitstoot in ons land verantwoordelijk is en de CO₂-uitstoot van het wegvervoer sterk

blijft stijgen (25% stijging van de broeikasgasuitstoot van de transportsector tussen 1990 en 2001 volgens de Nationale Emissie-inventarisatie 1990-2001). Een drastischer aanpak van het wegverkeer zorgt ook voor de vermindering van andere maatschappelijke negatieve effecten die samengaan met ondoordacht autogebruik: ongevallen, files, regionale luchtverontreiniging, geluidshinder ... Een reden te meer om het wegtransport meer aandacht te schenken.

Geïntegreerd mobiliteitsbeleid

Dat kan met een meer geïntegreerd mobiliteitsbeleid zoals voorzien in het Duurzame Ontwikkelingsscenario van het ontwerp Mobiliteitsplan Vlaanderen. Dat scenario gaat uit van een sterkere stijging van de brandstofprijzen (met 33%, meer dan het dubbele van de in de programmawet voorziene accijnsverhoging) en volutaristische maatregelen op vlak van openbaar vervoer en fiets. In dit scenario slaagt men erin tegen 2010 de autokilometers in Vlaanderen terug te dringen met 23% ten opzichte van het trendscenario. Nochtans kunnen ook economische instrumenten worden ingezet die veel gedragssturender zijn, zelfs al leiden ze in tegenstelling tot de brandstofprijsverhoging niet per se tot een extra fiscale druk. Als economisch instrument heeft een accijnsverhoging immers belangrijke beperkingen. Een accijnsverhoging maakt b.v. geen onderscheid naar de milieukarakteristieken van het voertuig of de plaats en tijd van verplaatsing. Weggebruikers die zich met een schone (vracht)wagen in landelijk gebied buiten de spits op de weg begeven, betalen op die manier meer dan ze aan maatschappelijke kosten veroorzaken. Chauffeurs die daarentegen met een milieuvriendelijk voertuig tijdens de spits in stedelijk gebied op de weg zitten, betalen veel minder dan ze aan kosten veroorzaken.

De slimme kilometerheffing

Een satellietgestuurde naar milieuklasse, plaats en tijd gedifferentieerde kilometerheffing werkt daarom veel sturender. Zo'n kilometerheffing kan immers via een GPS-systeem op elk moment en op elke plaats de werkelijk veroorzaakte maatschappelijke kosten doorrekenen. Door een hoger tarief aan te rekenen voor het rijden in congestiegevoelige of stedelijke gebieden, tijdens de spits of met een meer 'vervuilende' wagen, worden weggebruikers juist aangezet om met schonere wagens te rijden en daar ook verstandiger gebruik van te maken. Volgens Nederlandse onderzoek is de invoering van dergelijk systeem van satellietgestuurde elektronische kilometerheffing technologisch perfect mogelijk en kunnen alle wagens tegen uiterlijk 2008 met dergelijk systeem worden uitgerust.

Zelfs een budgettaire neutrale invoering daarvan (die bij voorbeeld samengaat met het afschaffen van de jaarlijkse wegentaks), leidt volgens een studie uitgevoerd door de Vrije Universiteit in Amsterdam en het bureau Peeters Advies tot een daling van het energieverbruik en de CO₂-uitstoot van het wegverkeer met 20 tot 40% ten opzichte van een scenario met ongewijzigd beleid (zie studie op http://www.snm.nl/docs/Eindrapport_versie_14bu.pdf). De uitstoot van stikstofoxiden – die voor verzuring en ozonvorming zorgen – daalt zelfs met de helft. In tegenstelling tot rekeningrijden leidt dit instrument niet tot meer verkeersslachtoffers, maar juist tot minder.

Omdat de kilometerheffing een veilige rijstijl beloont, zal het aantal verkeersslachtoffers aanzienlijk afnemen. De studie vermeldt 15 tot 20 procent minder gewonden en 20 tot 40 procent minder doden.

Een Duitse Anschluss

De invoering van zo'n kilometerheffing kan gefaseerd gebeuren, waarbij men eerst het vrachtverkeer aanpakt. Vrachtwagens die Duitsland of Zwitserland aandoen worden immers nu reeds uitgerust met 'on-board-units' omdat in die landen reeds een kilometerheffing voor vrachtverkeer operationeel is (in Zwitserland sinds 2002) of wordt (in Duitsland vanaf november 2003). De invoering van de kilometerheffing gaat in Duitsland gepaard met het afschaffen van het veel minder regulerend Eurovignet. De invoering ervan in ons land, zou maken dat ook het transitverkeer kan worden aangepakt. Vrachtwagens die b.v. containers oppikken in Rotterdam en over ons land naar het zuiden vervoeren, betalen enkel wegentaks in Nederland, maken gratis gebruik van onze infrastructuur om vervolgens in Luxemburg te gaan tanken. Deze transit zadelt ons met de lasten op, zonder dat we op enige wijze kunnen meegenieten van de lusten. Met een kilometerheffing komt daar verandering in. Als ons land zich aansluit bij het Duits systeem van kilometerheffing voor vrachtverkeer, hoeft op termijn zelfs een budgetneutrale kilometerheffing voor het autoverkeer niet te leiden tot een daling van de overheidsinkomsten. Alleen al de extra inkomsten afkomstig van het taxeren van het transitverkeer leveren immers veel meer opbrengsten op dan de gebudgetteerde opbrengst van de besliste accijnsverhoging. En dus lijkt niets Verhofstadt nog in de weg te staan om hier snel werk van te maken ...

*De auto, mijn vervuiler. En de vervuiler!
Die betaalt!*

Open Straatdag 2003 werd groot succes

De week van vervoering ligt alweer een tijdje achter ons. Natuurlijk waren de feestelijke activiteiten in Antwerpen en Brussel gesneden koek voor de nationale pers – die steden hadden immers een aanzienlijk deel van hun stadscentrum autovrij gemaakt. Je zou het door dat mediageweld haast vergeten, maar ook in 35 andere steden en

gemeenten gebeurden er in het kader van de 'Open Straatdag' zeer interessante dingen.

Voorals in Vlaams-Brabant deden er veel gemeenten mee. Dat had natuurlijk alles te maken met de ondersteuning die de provinciale overheid daar leverde. Maar ook elders vindt het 'herover-de-sstraat-concept' van Bond Beter Leefmilieu gretig bijval. De idee van een soort 'open deur van de straat', om aan te tonen dat de straat niet enkel een 'mobiliteitsriool' hoeft te zijn, is actueler dan ooit.

Door de auto er even uit te gooien ervaart de bewoner opnieuw de stilte, het sociaal contact en de positieve mogelijkheden van de publieke ruimte. Hoewel dit project kadert in een mobiliteitsweek, is het ook bij uitstek een milieuproject. De leefbaarheid in steden dorpen verbeteren staat voorop, en de luchtvervuiling en lawaai-overlast terugdringen is een noodzaak om de straat opnieuw te herwinnen op de auto. Het blijft bovendien niet bij een dag kermis. Omdat de lokale overheden meedoen, is het de bedoeling om met een groeiend draagvlak de straten duurzaam herin te richten. De Open Straatdag is dus een bezin-

ningsmoment, om te komen tot een betere situatie op lange termijn. En dat het werkt, werd dezelfde avond in Brussel bewezen. Pascal Smet, de kersverse Brusselse staatssecretaris van mobiliteit, kwam meteen Stevaertsgewijze aandragen met een idee: "We maken het hart van Brussel permanent verkeersarm". Echt nieuw is zijn idee natuurlijk niet, want het is één van de uitgangspunten van het slapende mobiliteitsplan van het Brussels Gewest. Maar dat een staatssecreta-

ris het zo stellig poneert, is natuurlijk een extra duw ...

Maar los van dat alles was het die zonnige zondag echt wel prettig toeven in de Open Straten, waar volksspelen, fietstochten, wandelingen en heuse pannenkoekenfeesten werden gehouden. Kortom, het aangeen werd aan het nuttige gekoppeld. Het enthousiasme om volgend jaar weer mee te doen is bijgevolg overweldigend én bemoedigend.

Jan Verschooren

JNM zoekt steun voor afwerking bondssecretariaat

Twee jaar geleden kocht de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM) een nieuw 'bondssecretariaat' in de Kortrijksepoortstraat 192 in Gent. Het gebouw werd ondergebracht in een patrimoniumvennootschap die aandelen uitgaaf. Met de aankoop van zo een aandeel (€50) help je met de afwerking van het bondssec én investeer je in de toekomst van de Vlaamse natuur- en milieubewe-

ging. Bovendien zijn de stenen van het van het JNM- secretariaat een heel waardevaste belegging – zo beweert althans bondsvoorzitster Liesbeth Janssens ...

Je wordt aandeelhouder door €50 per aandeel te storten op rekening 523-0801212-67 van Kortrijksepoort CVBA, met vermelding van 'aandeel'.

De statuten van de CVBA kan je raadplegen op www.jnm.be/cvba.

Met Belgerinkel naar de winkel

Ruim 9000 winkeliers in 99 Vlaamse gemeenten namen in mei en juni deel aan de actie 'Met belgerinkel naar de winkel' die Bond Beter Leefmilieu, in samenwerking met UNIZO (Unie van zelfstandige ondernemers), organiseerde. Deze mobiliteitscampagne wil het woonwinkerverkeer per fiets stimuleren. Uit een bevraging van zowel de gemeentebesturen, de klanten als van de handelaars blijkt de actie niet alleen goed aan te slaan, de handelaars én de gemeentebesturen willen er nu ook de nodige beleidslessen uit trekken. Zo gaven de fietsende klanten in totaal 29.000 suggesties om het fietsbeleid in de gemeenten te verbeteren. De fietsende klanten legden tijdens de actie in totaal 826.798 kilometers af, hetzij 21 keer de wereld rond. Voor BBL en UNIZO zijn de resultaten van deze geslaagde actie aanleiding om nog eens de klemtoon te leggen op de noodzaak voor een doorgedreven beleid gericht op leefbare en bereikbare stads- en dorpscentra. BBL en UNIZO zullen ook volgend jaar de actie 'Met belgerinkel naar de win-

kel organiseren.

De actie kreeg heel wat winkelende klanten opnieuw op de fiets. Die konden bij elk winkelbezoek een spaarkaart laten valideren en met de bijeen gespaarde fietskilometers waren er mooie fietsprijzen te winnen. We stellen een sterk groeiende belangstelling vast voor de actie bij de gemeentebesturen. Bijna unaniem lieten de gemeentebesturen weten ook volgend jaar opnieuw te willen deelnemen. Voor 34 gemeenten was het de eerste deelname aan

de actie. Ook belangrijk: 20 deelnemende gemeenten namen nooit eerder een fietsvriendelijk initiatief. De campagne Belgerinkel bleek hun eerste aanzet om aan het gemeentelijk fietsbeleid te werken. Op de spaarkaarten konden de fietsende klanten een aantal specifieke knelpunten vermelden of suggesties doen om het fietsverkeer in de eigen gemeente te verbeteren. De respons hierop was zeer divers. Dat varieerde van geen suggesties tot een paar duizend met een gemiddelde van 295 meldingen per gemeente. Voor de 99 deelnemende gemeenten samen komt dat neer op meer dan 29.000 fietssuggesties!

UNIZO en BBL wijzen op het belang van deze suggesties voor de deelnemende gemeenten om met die informatie een aantal 'zwarte punten' in de eigen gemeente aan te pakken. Zo kan het fietsverkeer door een aantal, soms kleine, ingrepen veiliger en comfortabeler worden gemaakt. Voldoende fietsrekken op strategische plaatsen of een veiliger overstek kunnen al het verschil maken. Ook ingrepen op lange

termijn zoals veilige fietspaden of bewaakte stallingen moeten hieruit voortvloeien.

Ten slotte werd de actie dit jaar bekroond met een Europese prijs. Daardoor kwam er heel wat belangstelling vanuit het buitenland om de actie ook in andere Europese landen over te nemen.

Jan Verschooren

Schadelijke pesticiden in frisdranken in India

Het Centrum voor Wetenschap en Leefmilieu (CSE) in India maakte op 5 augustus bekend dat pesticiden werden gevonden in 12 frisdrankmerken (Blue Pepsi, Coca-Cola, Diet Pepsi, Fanta, Limca, Mirinda Orange, Mirinda Lemon, Mountain Dew, Pepsi, Sprite, Thums Up en Up) in India. Zo werd lidaan, een pesticide dat gebruikt wordt vooraleer de planten worden geplant, teruggevonden in

elk van de merken. Meer nog: in alle gevallen werd de in Europa voor drinkwater gebruikte norm 21 maal overschreden, in één geval werd de Europese norm zelfs 42 keer overschreden. In 81% van de stalen werden ook sporen van DDT teruggevonden. In februari testte CSE ook het drinkwater in flessen, en ook daar bleken in alle 17 geteste merken onverantwoord hoge concentraties

aan gevaarlijke pesticiden te zitten. Alleen in het ingevoerde Evian werden die sporen niet gevonden. Pepsi Cola en Coca Cola, twee marktleiders op de Indiase frisdrankenmarkt, betwistten de cijfers meteen en vroegen een tegenexpertise. Intussen heeft een gerechtshof de overheid verplicht nieuwe en strengere normen uit te vaardigen voor de aanwezigheid van pesticidenresidu's

in frisdranken.

Volgens CSE is dit probleem niet makkelijk op te lossen. CSE wijt de aanwezigheid van de sporen in frisdranken immers aan de aanwezigheid van al deze stoffen in het milieu. In de Indiase landbouw worden immers nog steeds grote hoeveelheden schadelijke stoffen gebruikt.

Bosbescherming beste garantie op goedkoop en zuiver water

Op 1 september verscheen de studie 'Saving Forests Best Way to Cheap, Clean Water'. Wanneer grote steden voldoende belang hechten aan bosbescherming, kan hen dat miljoenen dollars besparen op de waterrekening. Dat zegt de studie die een gezamenlijk initiatief was van de Wereldbank en het Wereld Natuur Fonds. Van de 105 bestudeerde steden onttrekt één derde, waaronder New York, Tokyo, Barcelona en Melbourne, het grootste deel van zijn water uit beschermde bossen in de omge-

ving. Volgens David Cassels van de Wereldbank dringt voor veel steden de tijd. Wanneer zij niet snel overgaan tot het beschermen van de bossen in hun omgeving, zal hun waterrekening de komende jaren pijlsnel de hoogte ingaan. Chris Elliot van het WWF becijferde voor New York dat de kunstmatige behandeling van water tot zeven keer meer zou kosten dan de bescherming van het bos, dat de noodzaak aan kunstmatige waterzuivering grotendeels overbodig maakt.

BBL vraagt saneringsfonds aan Tessenderlo Chemie en correcte lozingsnormen aan minister Sannen

Op 17 september maakte de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) de resultaten bekend van het oriënterend bodemonderzoek van meer dan 3000 percelen, gelegen langs de Laak en de Winterbeek. Dat deze beken en hun valleien zwaar vervuild zijn door de lozingen van Tessenderlo Chemie was algemeen geweten, maar de aard en de omvang van de vervuiling is toch schrikbarend.

In een persbericht riep BBL het bedrijf dan ook meteen op om zijn verantwoordelijkheid in dit dossier eindelijk te erkennen. BBL wil dat Tessenderlo Chemie (TC) middelen opzijzet om de noodzakelijke saneringen de komende jaren te kunnen financieren. Daarnaast stelt de milieubeweging vast dat de chemereus ook vandaag nog steeds gigantische hoeveelheden vervuilende stoffen loost. Dat is natuurlijk dweilen met de kraan open en daarom vraagt BBL aan minister Sannen om TC dringend te verplichten deze lozingen te stoppen.

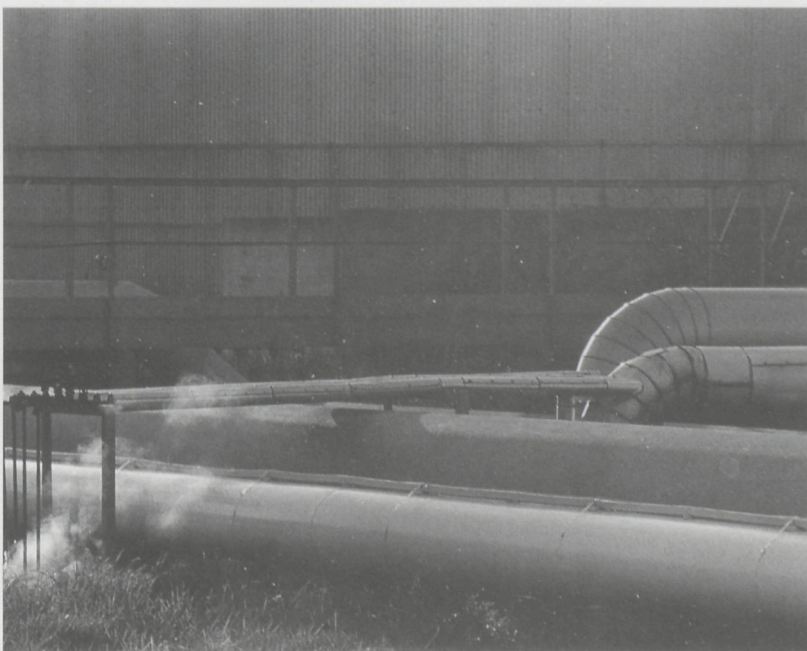
De Laak (Netebekken) en de Winterbeek (Demerbekken) zijn de twee kleine beekjes waarin Tessenderlo Chemie al jaren grote

hoeveelheden afvalwater loost. De waterbodems van beide beekjes zijn zwaar vervuild met zware metalen, radioactieve stoffen en PAK's. Via slibruiming en de afzetting van slib bij overstromingen werden en worden de genoemde stoffen verspreid over de oevers en in de overstromingsgebieden. De bodem is zo

zwaar vervuild dat nu wordt afgeraden vlak bij de oever gewassen te telen of vee te kweken. Eerder was er al gesteld dat wonen in die oeverzone onverantwoord is wegens verhoogde radioactiviteit.

Daarbovenop komt nog dat het extreem zoute afvalwater van Tessenderlo Chemie doorsijpelt naar

het diepere grondwater, wat op een aantal plaatsen voor zeer hoge concentraties zouten in de grondwaterlagen zorgt – met alle gevolgen van dien voor de drinkwatervoorziening. BBL roept het bedrijf op om – naar het voorbeeld van Umicore – middelen opzij te zetten om de sanering van de Laak, de Winterbeek en de bijhorende valleigebieden te financieren. Tessenderlo Chemie loost nog steeds meer dan 19 ton zware metalen en 253 000 ton zouten (calciumchloride) per jaar. Zolang er geen zicht is op een sanering aan de bron van deze lozingen blijft het dweilen met de kraan open. Vooral de problematiek van de zoutlozingen moet eindelijk een oplossing krijgen. Minister Sannen heeft daarvoor de sleutel in handen doordat de milieuvergunning van Tessenderlo Chemie (in beroep) momenteel op zijn bureau ligt. De milieuverenigingen vragen een definitieve oplossing voor het probleem en stellen voor om het bedrijf te verplichten de zoutlozingen tegen 2010 te stoppen.

Europa haalt doelstellingen hernieuwbare energie niet

Begin oktober sloeg de internationale milieuorganisatie WWF alarm over de geringe inspanningen die de EU-lidstaten zich getroosten om hun doelstellingen inzake hernieuwbare energiebronnen te halen. "Op deze manier halen we het nooit," was de boodschap van Stephan Singer van WWF. De vooruitzichten voor de productie van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen is bedroevend, en de stroompannes waarmee verschillende landen deze zomer en herfst te kampen kregen, kunnen dat alleen maar erger maken. Singer wees er tegelijk op dat de druk om meer elektriciteit op te wekken met fossiele energiebronnen als olie en gas almaar toeneemt.

De Europese landen moesten de Europese richtlijn inzake hernieuwbare energieproductie tegen 27 oktober 2003 in hun nationale wetgeving integreren.

Dat heeft geen enkel land gedaan, en bovendien voorspelt WWF dat geen enkel land klaar is om tegen 2010 het gestelde doel te halen. WWF herhaalt dan ook zijn eis om de veeleer vrijblijvende doelstellingen die nu worden gehanteerd te vervangen door strikte en afdwingbare afspraken.

Volgens de huidige prognoses haalt Europa tegen 2010 immers slechts 15 tot 17% van zijn elektriciteit uit hernieuwbare bronnen, terwijl een doelstelling van 22% was vooropgesteld.

Papiersector vraagt Europese steun voor recyclage

De Europese papierindustrie dringt bij de Europese Commissie aan op het krijgen van steun voor een ondersteunend netwerk voor de recyclagesector. Volgens de Confederatie van de Europese papierindustrie (CEPI) wordt er in Europa al zoveel papier gerecycleerd dat een verdere groei heel moeilijk wordt. Recente statistieken tonen echter aan dat de recyclage van papier in 2002 met 0,6% is gezakt tot 52,7%. De sector wil in 2005 56% procent van het papier recycleren, wat een jaarlijkse groei van 1,1% noodzakelijk maakt. De sector gaat er van uit dat ongeveer 80% van het papier ingezameld kan worden en recycleerbaar is. 19% van het papier voldoet volgens de papierindustrie niet aan die voorwaarden. Op basis van die cijfers beweert

CEPI dat er momenteel ongeveer 70% van het technisch realiseerbare wordt gerecycleerd. Nog meer, zegt CEPI, kan alleen wanneer we daarvoor steun ontvangen.

Groene 8 vragen bijsturing Europese Conventie

De Groene 8 (dat zijn de 8 grote Europese milieuorganisaties: BirdLife International, Climate Action Network Europe, European Environmental Bureau (EEB), Friends of Nature International, European Federation for Transport and Environment (T&E), Friends of the Earth Europe (FoEE), het World Wide Fund for Nature (WWF) en Greenpeace) vroegen een grondige bijsturing van de Europese grondwet zoals die tijdens het weekend van 4 en 5 oktober op de Europese top in Rome voorlag. De verzoeken van de Europese milieubeweging, die zich met haar voorstellen vooral richtte tot het Europees Parlement, werden gebundeld in de publicatie 'Towards a Green

Constitution - Greening the European Convention Proposal'. De Groene 8 geloven niet dat de voorliggende conventietekst volstaat om een duurzaam Europa uit te bouwen. Daarbij denkt de Groene 8 vooral aan de teksten rond landbouw, transport, energie en ontwikkeling. Voor die thema's werden immers de oude teksten van het verdrag van de Europese Unie hernomen.

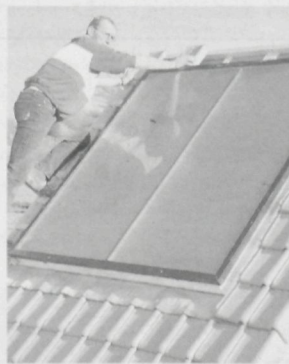
De Groene 8 vragen ook meer duidelijkheid over inspraakmogelijkheden en de toegang tot rechtssystemen, het verdwijnen van het Europees Atoomverdrag en het opnemen van het recht op een zuiver en veilig milieu in de lijst met fundamentele rechten.

IZEN maakt u gelukkig...

...ook als het regent!

Zonne-energie

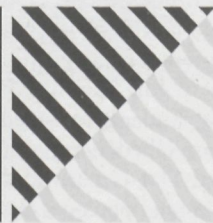
Maakt u zich ook zorgen over uw energievoorziening en het milieu? Terecht! Schakel over op zonne-energie. Het is makkelijk en mooi te installeren op uw woning.

Een zonne-energiesysteem werkt doeltreffend, milieuvriendelijk en is onderhoudsvrij. IZEN levert u een kant-en-klaar pakket dat voldoet aan uw behoeften. Laat u aangenaam verrassen en vraag

alle informatie i.v.m. toepassingen van zonne-energie voor warm water, woning- en of zwembadverwarming.

IZEN
solar systems

Izen nv
Hoeksken 56 - 2275 Lille
T 014/55 83 19 • F 014/55 83 17
info@izen.be • www.izen.be

Triodos Bank
Doe meer met uw geld

GELD MAAKT GELUKKIG

Triodos Bank financiert met uw spaargeld enkel duurzame projecten en bedrijven met een sociale, culturele of ecologische meerwaarde. En of u nu veel of weinig geld heeft, Triodos Bank maakt er altijd een mooie investering van.

-2003)

m. De geest rust nooit. Het epitaaf dat mijn vriend zegt alles – of bijna – over deze grote en moedige man, leiders van de Bond Beter Leefmilieu/Inter-environne-

vend lichaam, dat hij vele jaren lang letterlijk met zijn droeg, bleef hij tot op zijn laatste dagen enthousiast, d en bezielend. Zijn ogen fonkelden van positieve en oprechte genegenheid als hij een vriend terugzag.

er en architect, maar vooral een maatschappelijk den- en durfde te roeien. Een dwarsligger. Niet omwille van n, maar om zijn medemensen, zijn medewerkers en ondig doordenken over de manier waarop wij met ons zette zich tegen slordige redeneringen, kortzichtige e onkunde. Hij deed dat vastberaden maar hoffelijk, discussie met hem mondde steeds uit in een belang- n kwaliteit.

et kantoor van de Groep Planning, waarvan hij over er blijft, dat wij met een paar van zijn medewerkers ng de naam 'Bond Beter Leefmilieu' bedachten.

ers/bestuursleden van het eerste uur, zoals o.m. Jean brodt, Maurice Culot, Fons Hoppenbrouwers en Wim egeven aan een mensgerichte, sociale stedenbouw en vat toen door architect Braem "het leukste land ter

n BBL was hij minder of niet meer aanwezig in het ef op vele fronten waar actie werd gevoerd. Zijn recht- ke invloed op de 'Begeleidingscommissie openbaar ik namens BBL zetelde, droeg aanzienlijk bij tot het mane metroplannen die de historische kern onher- e stad wellicht onleefbaar zouden hebben gemaakt.

et Informatiecentrum Architectuur en Stedenbouw e Jan Tanghe voor een onafhankelijke organisatie die architecturale kwaliteit in een ruimer milieuperspectief zou bevorderen. Dat werd hem niet altijd in dank afgenomen. Het belette niet dat hij internationa- le faam verwierf en erkenning als expert bij de Unesco en de Raad van Europa. Daarnaast was hij ook hoogleraar of gastprofessor in Bergen, Leuven, Brugge en Rome.

De kroon op dit rijke leven was zijn gezin. Zijn immer aanwezige echtgenote Janine, zelf zeer milieubewust, ondersteunde hem in al zijn ondernemingen en hielp hem op een bewonderenswaardige wijze tijdens zijn laatste, moeilijke jaren. Zijn drie kinderen dragen zijn stempel: bescheiden, moedig, geëngageerd. Ook zijn zes kleinkinderen zullen wellicht een deel van zijn geestelijke erfenis blijven dragen.

Jan, m'n vriend, dank voor alles wat je aan zovelen gaf, ook aan duizenden milieubezorgde mensen die niet het voorrecht hadden jou persoonlijk te mogen kennen.

Mark Dubrulle

Medestichter en Nationaal Secretaris Bond Beter Leefmilieu/Inter-environnement (1971-1980)

Gewezen Algemeen secretaris BBL-Vlaanderen

Europa haalt do hernieuwbare en

Begin oktober sloeg de internationale milieuorganisatie WWF alarm over de geringe inspanningen die de EU-lidstaten zich getroosten om hun doelstellingen inzake hernieuwbare energiebronnen te halen. "Op deze manier halen we het nooit," was de boodschap van Stephan Singer van WWF. De vooruitzichten voor de productie van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen is bedroevend, en de stroompannes waarmee verschillende landen deze zomer en herfst te kampen kregen, kunnen dat alleen maar erger maken. Singer wees er tegelijk op dat de druk om meer elektriciteit op te wekken met fossiele energiebronnen als olie en gas almaar toeneemt.

De
rich
tege
ving
Dat
voor
tege
herb
vend
te v
afsp
Volg
tege
elek
een

Papiersector vraagt steun voor recyclage

De Europese papierindustrie dringt bij de Europese Commissie aan op het krijgen van steun voor een ondersteunend netwerk voor de recyclagesector. Volgens de Confederatie van de Europese papierindustrie (CEPI) wordt er in Europa al zoveel papier gerecycleerd dat een verdere groei heel moeilijk wordt. Recente statistieken tonen echter aan dat de recyclage van papier in 2002 met 0,6% is gezakt tot 52,7%. De sector wil in 2005 56% procent van het papier recycleren, wat een jaarlijkse groei van 1,1% noodzakelijk maakt. De sector gaat er van uit dat ongeveer 80% van het papier ingezameld kan worden en recycleerbaar is. 19% van het papier voldoet volgens de papierindustrie niet aan die voorwaarden. Op basis van die cijfers beweert

CEP
tech
meer
voor

Groene 8 vragen bijsturing Europese Conventie

De Groene 8 (dat zijn de 8 grote Europese milieuorganisaties: BirdLife International, Climate Action Network Europe, European Environmental Bureau (EEB), Friends of Nature International, European Federation for Transport and Environment (T&E), Friends of the Earth Europe (FoEE), het World Wide Fund for Nature (WWF) en Greenpeace) vroegen een grondige bijsturing van de Europese grondwet zoals die tijdens het weekend van 4 en 5 oktober op de Europese top in Rome voorlag. De verzoeken van de Europese milieubeweging, die zich met haar voorstellen vooral richtte tot het Europees Parlement, werden gebundeld in de publicatie 'Towards a Green

Constitution - Greening the European Convention Proposal'. De Groene 8 geloven niet dat de voorliggende conventietekst volstaat om een duurzaam Europa uit te bouwen. Daarbij denkt de Groene 8 vooral aan de teksten rond landbouw, transport, energie en ontwikkeling. Voor die thema's werden immers de oude teksten van het verdrag van de Europese Unie hernomen. De Groene 8 vragen ook meer duidelijkheid over inspraakmogelijkheden en de toegang tot rechtssystemen, het verdwijnen van het Europees Atoomverdrag en het opnemen van het recht op een zuiver en veilig milieu in de lijst met fundamentele rechten.

GELD MAAKT GELUKKIG

Triodos Bank

Doe meer met uw geld

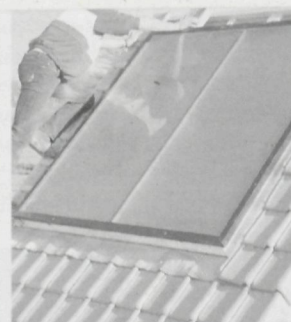

Hetzelfde rendement,...

Bij Triodos Bank verdient uw spaargeld hetzelfde rendement als elders. Of u nu spaart op een spaarrekening of een termijrekening. Ook als u sociaal, cultureel en ecologisch wil beleggen biedt Triodos Bank u formules op maat. U kan kiezen voor ons ethisch beleggingsfonds Triodos Values Fund of rechtstreeks investeren in aandelen van Triodos Bank zelf.

...en toch iets meer

Bij Triodos Bank doet u meer dan sparen of beleggen. Triodos Bank financiert met uw spaargeld alleen duurzame projecten en bedrijven met een sociale, culturele of ecologische meerwaarde. Enkele voorbeelden? Fair trade, een kringloopcentrum, een dansgezelschap, ... Op www.triodos.be vindt u een overzicht van de ondernemingen en organisaties die met uw geld alle kansen kregen.

griesysteem werkt doeltreffend, milieuvriendelijk en is onderhoudsvrij. IZEN levert u een kant-en-klaar pakket dat voldoet aan uw behoeften. Laat u aangenaam verrassen en vraag

alle informatie i.v.m. toepassingen van zonne-energie voor warm water, woning- en of zwembadverwarming.

Izen nv
Hoeksken 56 - 2275 Lille
T 014/55 83 19 • F 014/55 83 17
info@izen.be • www.izen.be

Eén agentschap om u beter te dienen

Triodos Bank heeft slechts één kantoor in Brussel en alle verrichtingen doet u gratis via de post of fax. Zo kunnen we u dezelfde rentes aanbieden en wordt uw geld maximaal benut voor de projecten. Natuurlijk kan u ook voor persoonlijk advies terecht bij Triodos Bank. Wij ontvangen u graag in ons kantoor in Brussel of brengen u in contact met een agent in uw streek.

Bankieren op afstand wil zeker niet zeggen afstandelijk bankieren. Integendeel. Als klant van Triodos Bank ontvangt u trimestrieel het magazine Triodosbericht. Zo bent u op de hoogte van de recent gerealiseerde kredietprojecten en nieuwe ontwikkelingen in de bank.

In alle veiligheid

Triodos Bank is een internationale bank gevestigd in Zeist, Nederland met vestigingen in België en Groot-Brittannië. Triodos Bank is lid van de Belgische Vereniging van Banken (BVB) en wordt gecontroleerd door De Nederlandsche Bank en de Belgische Commissie voor het Bank- en Financie-
wezen.

Nieuwsgierig ?

Voor meer informatie over onze verschillende spaar- en beleggingsformules of om onze andere projecten te ontdekken:

- surf naar www.triodos.be of mail info@triodos.be
- stuur onderstaande bon naar Triodos Bank, Hoogstraat 139/3 in 1000 Brussel of fax naar 02 548 28 29
- bel Triodos Informatie & Advies 02 548 28 51.

UW GELD KAN MORGEN AL GELUKKIG MAKEN

- Ja, stuur mij meer informatie over de duurzame spaarformules van Triodos Bank.
- Ja, stuur mij meer informatie over het ethisch beleggingsfonds Triodos Values Fund.
- Ja, stuur mij een volledig informatiepakket met alle mogelijkheden van Triodos Bank.
- Ik ken Triodos Bank al. Stuur met mijn groeten een informatiepakket naar:

INVULLEN IN HOOFDLETTERS AUB

Voornaam: Dhr./Mevr.:

Naam:

Straat: Nr.:

Postcode: Plaats:

Tel.:

E-mail:

Stuur deze bon naar Triodos Bank, Hoogstraat 139/3, 1000 Brussel of fax naar 02 548 28 29.

Deze gegevens worden enkel gebruikt door Triodos Bank en de eventuele agent of bemiddelaar van Triodos Bank, voor marketingdoeleinden. De gegevens worden niet doorgegeven aan derden. Overeenkomstig de wet van 8 december 1992 over de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, heeft u recht op inzage en verbetering van uw persoonlijke gegevens.

-2003)

am. De geest rust nooit. Het epitaf dat mijn vriend zegt alles – of bijna – over deze grote en moedige man, nemers van de Bond Beter Leefmilieu/Inter-environne-

avend lichaam, dat hij vele jaren lang letterlijk met zijn n droeg, bleef hij tot op zijn laatste dagen enthousiast, rd en bezielend. Zijn ogen fonkelden van positieve en oprechte genegenheid als hij een vriend terugzag.

ner en architect, maar vooral een maatschappelijk den- in durfde te roeien. Een dwarsligger. Niet omwille van en, maar om zijn medemens, zijn medewerkers en rondig doordenken over de manier waarop wij met ons rzette zich tegen slordige redeneringen, kortzichtige ke onkunde. Hij deed dat vastberaden maar hoffelijk, n discussie met hem mondde steeds uit in een belang- In kwaliteit.

het kantoor van de Groep Planning, waarvan hij over ler blijft, dat wij met een paar van zijn medewerkers ting de naam 'Bond Beter Leefmilieu' bedachten.

ners/bestuursleden van het eerste uur, zoals o.m. Jean abrodt, Maurice Culot, Fons Hoppenbrouwers en Wim gegeven aan een mensgerichte, sociale stedenbouw en wat toen door architect Braem "het lelijkste land ter

n BBL was hij minder of niet meer aanwezig in het ief op vele fronten waar actie werd gevoerd. Zijn recht- kse invloed op de 'Begeleidingscommissie openbaar ik namens BBL zetelde, droeg aanzienlijk bij tot het omane metroplannen die de historische kern onher- de stad wellicht onleefbaar zouden hebben gemaakt.

het Informatiecentrum Architectuur en Stedenbouw (ICASD/CIAUD) ijverde Jan Tanghe voor een onafhankelijke organisatie die architecturale kwaliteit in een ruimer milieuperspectief zou bevorderen. Dat werd hem niet altijd in dank afgenomen. Het belette niet dat hij internationale faam verwierf en erkenning als expert bij de Unesco en de Raad van Europa. Daarnaast was hij ook hoogleraar of gastprofessor in Bergen, Leuven, Brugge en Rome.

De kroon op dit rijke leven was zijn gezin. Zijn immer aanwezige echtgenote Janine, zelf zeer milieubewust, ondersteunde hem in al zijn ondernemingen en hielp hem op een bewonderenswaardige wijze tijdens zijn laatste, moeilijke jaren. Zijn drie kinderen dragen zijn stempel: bescheiden, moedig, geëngageerd. Ook zijn zes kleinkinderen zullen wellicht een deel van zijn geestelijke erfenis blijven dragen.

Jan, m'n vriend, dank voor alles wat je aan zovelen gaf, ook aan duizenden milieubezorgde mensen die niet het voorrecht hadden jou persoonlijk te mogen kennen.

Mark Dubrulle

Medestichter en Nationaal Secretaris Bond Beter Leefmilieu/Inter-environnement (1971-1980)
Gewezen Algemeen secretaris BBL-Vlaanderen

Europa haalt doe hernieuwbare er

Begin oktober sloeg de internationale milieuoorganisatie WWF alarm over de geringe inspanningen die de EU-lidstaten zich getroosten om hun doelstellingen inzake hernieuwbare energiebronnen te halen. "Op deze manier halen we het nooit," was de boodschap van Stephan Singer van WWF. De vooruitzichten voor de productie van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen is bedroevend, en de stroompannes waarmee verschillende landen deze zomer en herfst te kampen kregen, kunnen dat alleen maar erger maken. Singer wees er tegelijk op dat de druk om meer elektriciteit op te wekken met fossiele energiebronnen als olie en gas almaar toeneemt.

De 1
richt
tegen
ving
Dat l
voors
tegen
herh
vend
te v
afsp
Volg
tegen
elek
een

Papiersector vraagt steun voor recycla

De Europese papierindustrie dringt bij de Europese Commissie aan op het krijgen van steun voor een ondersteunend netwerk voor de recyclagesector. Volgens de Confederatie van de Europese papierindustrie (CEPI) wordt er in Europa al zoveel papier gerecycleerd dat een verdere groei heel moeilijk wordt. Recente statistieken tonen echter aan dat de recyclage van papier in 2002 met 0,6% is gezakt tot 52,7%. De sector wil in 2005 56% procent van het papier recycleren, wat een jaarlijkse groei van 1,1% noodzakelijk maakt. De sector gaat er van uit dat ongeveer 80% van het papier ingezameld kan worden en recycleerbaar is. 19% van het papier voldoet volgens de papierindustrie niet aan die voorwaarden. Op basis van die cijfers beweert

CEP
tech
mee
voor

Groene 8 vragen bijsturing Europese Conventie

De Groene 8 (dat zijn de 8 grote Europese milieuoorganisaties: BirdLife International, Climate Action Network Europe, European Environmental Bureau (EEB), Friends of Nature International, European Federation for Transport and Environment (T&E), Friends of the Earth Europe (FoEE), het World Wide Fund for Nature (WWF) en Greenpeace) vroegen een grondige bijsturing van de Europese grondwet zoals die tijdens het weekend van 4 en 5 oktober op de Europese top in Rome voorlag. De verzuchtingen van de Europese milieubeweging, die zich met haar voorstellen vooral richtte tot het Europees Parlement, werden gebundeld in de publicatie 'Towards a Green

Constitution - Greening the European Convention Proposal'. De Groene 8 geloven niet dat de voorliggende conventietekst volstaat om een duurzaam Europa uit te bouwen. Daarbij denkt de Groene 8 vooral aan de teksten rond landbouw, transport, energie en ontwikkeling. Voor die thema's werden immers de oude teksten van het verdrag van de Europese Unie hernomen. De Groene 8 vragen ook meer duidelijkheid over inspraakmogelijkheden en de toegang tot rechtssystemen, het verdwijnen van het Europees Atoomverdrag en het opnemen van het recht op een zuiver en veilig milieu in de lijst met fundamentele rechten.

Triodos Bank

Doe meer met uw geld

Triodos Bank nv
Hoogstraat 139/3
1000 Brussel
Tel 02 548 28 28
Fax 02 548 28 29
www.triodos.be
info@triodos.be

Nu doen!

- spaar duurzaam zonder aan rendement in te boeten
- uw spaargeld wordt alleen gebruikt voor projecten en bedrijven met een sociale, culturele of ecologische meerwaarde
- gespecialiseerd aanbod in ethisch beleggen
- duurzaam vermogensbeheer
- persoonlijk advies
- kwaliteitsservice
- 100 % veilig en transparant

Frankeren
mag maar
hoeft niet.

Triodos Bank nv
Antwoordnummer 55
1000 Brussel

giesysteem werkt doeltreffend, milieuvriendelijk en is onderhoudsvrij. IZEN levert u een kant-en-klaar pakket dat voldoet aan uw behoeften. Laat u aangenaam verrassen en vraag

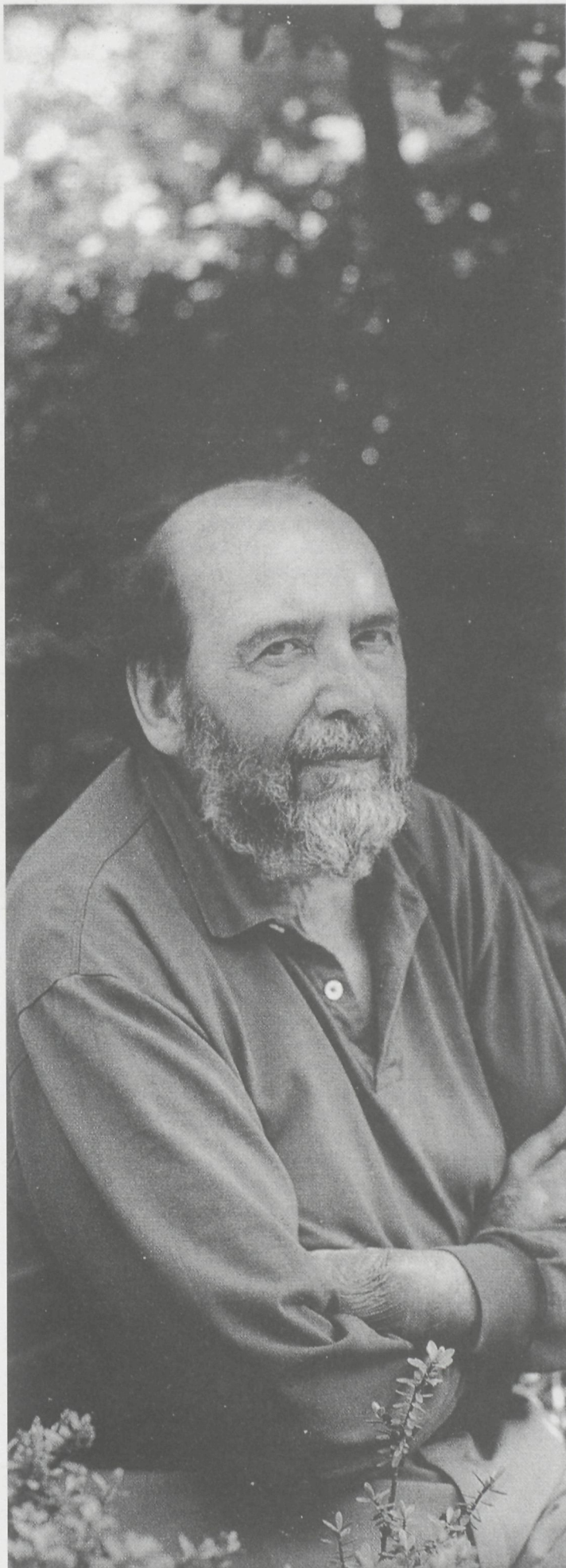
alle informatie i.v.m. toepassingen van zonne-energie voor warm water, woning- en of zwembadverwarming.

Izen nv
Hoeksken 56 - 2275 Lille
T 014/55 83 19 • F 014/55 83 17
info@izen.be • www.izen.be

IN MEMORIAM

Prof. Jan Tanghe (1929-2003)

Spiritus quiescit numquam. De geest rust nooit. Het epitaaf dat mijn vriend Jan zelf geschreven had, zegt alles – of bijna – over deze grote en moedige man, één van de zes initiatiefnemers van de Bond Beter Leefmilieu/Inter-environnement in 1971.

Ondanks een zwaar gehavend lichaam, dat hij vele jaren lang letterlijk met zijn ijzere wil door het leven droeg, bleef hij tot op zijn laatste dagen enthousiast, charismatisch, begeistert en bezielend. Zijn ogen fonkelden van positieve intelligentie, creativiteit en oprechte genegenheid als hij een vriend terugzag.

Hij was ruimtelijk planner en architect, maar vooral een maatschappelijk denker, die tegen de stroom in durfde te roeien. Een dwarsligger. Niet omwille van het plezier dwars te liggen, maar om zijn medemensen, zijn medewerkers en zichzelf te dwingen tot grondig doordenken over de manier waarop wij met ons milieu omgaan. Hij verzette zich tegen slordige redeneringen, kortzichtige eigenbelangen en politieke onkunde. Hij deed dat vastberaden maar hoffelijk, glimlachend, positief. Een discussie met hem mondde steeds uit in een belangrijke sprong voorwaarts. In kwaliteit.

Het was in Brugge, op het kantoor van de Groep Planning, waarvan hij over zijn dood heen de bezieler blijft, dat wij met een paar van zijn medewerkers voor de koepel in oprichting de naam 'Bond Beter Leefmilieu' bedachten.

Samen met andere planners/bestuursleden van het eerste uur, zoals o.m. Jean Barthélémy, René Schoonbrodt, Maurice Culot, Fons Hoppenbrouwers en Wim Kennis, heeft hij gestalte gegeven aan een mensgerichte, sociale stedenbouw en ruimtelijke ordening in wat toen door architect Braem "het lelijkste land ter wereld" werd genoemd.

Na de regionalisering van BBL was hij minder of niet meer aanwezig in het bestuur. Hij bleef wel actief op vele fronten waar actie werd gevoerd. Zijn rechtstreekse en onrechtstreekse invloed op de 'Begeleidingscommissie openbaar vervoer in Gent', waarin ik namens BBL zetelde, droeg aanzienlijk bij tot het verwerpen van de megalomane metroplannen die de historische kern onherroepelijk geschonden en de stad wellicht onleefbaar zouden hebben gemaakt.

Als medeoprichter van het Informatiecentrum Architectuur en Stedenbouw (ICASD/CIAUD) ijverde Jan Tanghe voor een onafhankelijke organisatie die architecturale kwaliteit in een ruimer milieuperspectief zou bevorderen. Dat werd hem niet altijd in dank afgenomen. Het belette niet dat hij internationale faam verwierf en erkenning als expert bij de Unesco en de Raad van Europa. Daarnaast was hij ook hoogleraar of gastprofessor in Bergen, Leuven, Brugge en Rome.

De kroon op dit rijke leven was zijn gezin. Zijn immer aanwezige echtgenote Janine, zelf zeer milieubewust, ondersteunde hem in al zijn ondernemingen en hielp hem op een bewonderenswaardige wijze tijdens zijn laatste, moeilijke jaren. Zijn drie kinderen dragen zijn stempel: bescheiden, moedig, geëngageerd. Ook zijn zes kleinkinderen zullen wellicht een deel van zijn geestelijke erfenis blijven dragen.

Jan, m'n vriend, dank voor alles wat je aan zovelen gaf, ook aan duizenden milieubezorgde mensen die niet het voorrecht hadden jou persoonlijk te mogen kennen.

Mark Dubrulle

Medestichter en Nationaal Secretaris Bond Beter Leefmilieu/Inter-environnement (1971-1980)

Gewezen Algemeen secretaris BBL-Vlaanderen

DE AFVALVERWERKING VAN DE 21STE EEUW

Voorbehandelingsinstallaties moeten einde maken aan storttijdperk

Tekst: Bart Martens

Niet zo lang geleden werd ons afval gewoon gedumpt in een oude kleiput of een vergeten stuk moeras. Die tijd is gelukkig zo goed als voorbij, maar het betekent nog niet dat onze afvalberg verkleint. Of toch niet in voldoende mate om het afvalprobleem op te lossen. Gelukkig zijn er inmiddels andere manieren om de gevolgen van onze ongebreidelde consumptiedrang in stilaan aanvaardbare banen te leiden. De biologisch-mechanische en thermische voorbehandelingsinstallaties schieten dan ook als als paddestoelen uit de grond. Maar of dit alles zo'n zegen is voor het leefmilieu, is nog lang niet zeker ...

In Evergem en Geel worden de eerste installaties gebouwd voor het biologisch drogen en scheiden van huishoudelijk afval. En recent heeft nu ook de provincie Vlaams-Brabant de verbrandingsoven van Drogenbos definitie achter zich heeft gelaten en kiest ze voor het 'stomen' van haar afval. Alleen in Limburg en de regio Antwerpen wil het voorlopig blijkbaar niet lukken.

Tot vandaag wordt huishoudelijk afval op sommige plaatsen gestort. Dat tijdperk moeten we zo snel mogelijk afsluiten.

Composteren, vergisten of stomen?

Echt nieuw zijn de alternatieve technieken voor de verwerking van huishoudelijk afval niet. Reeds in 1996 tastte de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) Antwerpen de mogelijkheden af voor de bouw van een installatie voor het scheiden en vergisten van het huishoudelijk restafval van de provincie Antwerpen. In 1999 maakte Indaver een vergelijkende studie waarin de klassieke verbrandingsoven werd vergeleken met de techniek van het biologisch drogen en scheiden en met de techniek van het scheiden en vergisten. Beide alternatieve biologisch-mechanische technieken gebruiken microbiële afbraaktechnieken om de organische fractie die nog in restafval aanwezig is, biologisch af te breken. Bij het vergisten gebeurt dat in een zuurstofloze vergistingstank waarbij biogas wordt geproduceerd, terwijl het composteren in composteringstunnels plaatsvindt en gebruik maakt van de compostingswarmte om het afval te drogen. Verder worden bij beide technieken de inerte fracties (stukjes steen, zand, glas, keramiek ...), de non-ferrometalen (aluminium, koper ...) en de ferrometalen mechanisch uitgesorteerd. De zo gerecupereerde inerte fractie wordt gebruik als opvulmateriaal of als grindervanger in de bouwsector terwijl de metalen worden gerecycleerd. Bij vergisting kan uit de overblijvende slibkoek ook nog een vezelfractie gerecupereerd worden die kan gebruikt worden als substituuut voor turf of mogelijk zelfs als isolatiemateriaal. Wat dan nog overblijft is een hoogcalorische restfractie waarin alle nog brandbare producten zijn geconcentreerd. Uit de Indaverstudie kwam het scheiden en vergisten als beste, meest milieuvriendelijke techniek uit de bus.

Vera verlaten

De coöperatieve vennootschap VERA (Verwerking met Energierecuperatie van Restafval in de provincie Antwerpen) besliste op basis van de studie over te gaan tot de bouw van een scheidings- en vergistingsinstallatie met een capaciteit van 150.000 ton op de Hooge Maey in Antwerpen. De vennootschap – een samenwerkingsverband tussen (aanvankelijk nog) de provincie Antwerpen, de stad Antwerpen, de Intercommunales Igean en ISVAG en de nv Indaver – verkreeg daartoe in 2001 definitief een milieuvergunning. Maar sindsdien wil het blijkbaar niet meer lukken. Eerst werd nog het privébedrijf SITA mee aan boord gehesen – ook al om te voorkomen dat Europa bezwaren zou maken tegen de exclusieve positie van het semi-overheidsbedrijf Indaver. Nadien trok de provincie zich terug en nu heeft ook stad Antwerpen blijkbaar geen interesse meer. Een tragisch einde voor het eerst gelanceerde en meest gedurfde pilootproject op vlak van alternatieve huisvuilverwer-

king. Het enige project ook waarbij het Gentse Organic Waste Systems (OWS) – een spin-off van de Universiteit Gent en pionier op vlak van vergisting – een goede kans had om de installatie te mogen bouwen. De andere installaties worden allemaal door buitenlandse leveranciers geleverd. OWS mag wel installaties bouwen voor de vergisting van huisvuil in b.v. Barcelona, Parijs en Rome, maar krijgt blijkbaar geen kans om zijn huisvuilvergistingstechniek in eigen land te demonstreren. Vlaanderen is blijkbaar te klein voor OWS, Antwerpen zeker.

Kempen eerst

Het gevolg is dat het door de provincie Antwerpen steeds gecontesteerde en gesaboteerde project van de Intercommunale Ontwikkelingsmaatschappij van de Kempen (IOK) het eerst operationeel zal zijn. IOK bouwt samen met de Mechelse Intercommunale IGEMO in Geel een installatie om jaarlijks 150.000 ton huishoudelijk afval biologisch te drogen en te scheiden. Beide intercommunales selecteerden na een wedstrijdofferte uit drie aanbiedingen het Duitse bedrijf Herhof. De duurste aanbieder won het vooral op basis van zijn merkbaar betere milieuprestaties. Een zelfde installatie wordt door Van Gansewinkel gebouwd in Evergem bij Gent. Onder coördinatie van de provincie Vlaams-Brabant hebben ondertussen ook de 5 Brabantse intercommunales Haviland, Incovo, Interleuven, Interrand en Interza een samengevoegde opdracht uitgeschreven voor de verwerking van 120.000 ton restafval over langere termijn. Na onderhandelingen met drie kandidaat-afvalverwerkers, werd beslist om met Biffa in zee te gaan. Biffa – die als afvalophaler niet echt ervaring heeft met het verwerken van afval – wil een Britse 'stoomtechniek' gebruiken om het afval eerst te stomen en daarna in verschillende fracties te scheiden, waarna de hoogcalorische fractie kan worden afgevoerd of ter plaatse 'vergast'. Bezieler achter deze installatie is Vlaams volksvertegenwoordiger Jos Bex, die in zijn thuisbasis Herent een demo-installatie mag verwelkomen die naar verluidt "zal proefdraaien op de sigarenpeuken van deze eerbiedwaardige parlementair".

Milieuwinst?

Maar zijn al deze voorbehandelingstechnieken nu beter voor het milieu dan de klassieke afvalverbranding? Uiteindelijk blijft na de droging of scheiding toch nog altijd een hoogcalorische restfractie over die op een of andere manier moet worden verbrand. Uit een studie van de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) blijkt dat met deze technieken wel degelijk milieuwinst te halen valt. Zo komt de studie tot de bevinding dat op korte termijn betere (milieu)resultaten bereikt kunnen worden door een biologisch-mechanische voorbehandeling gecombineerd met een verbranding van de hoogcalorische restfractie in een wervelbedoven. De biologisch-mechanische voorbehandelingsinstallaties zorgen voor een hogere materiaalrecuperatie en hebben een lagere directe milieu-impact (lokaal rond de installaties). Gezien inerte materialen en metalen op voorhand worden afgescheiden, ontstaan bij de verbranding of vergassing van de hoogcalorische restfractie ook veel minder nog te storten verbrandingsslakken dan bij klassieke afvalverbranding. De 'thermische valorisatie' gebeurt door de grotere homogeniteit van de

restfractie ook minder storingsgevoelig en aan een hoger energetisch rendement. De combinatie van biologisch-mechanische voorbehandeling met een vergassing van de hoogcalorische restfracties biedt door de hogere energie-opbrengst een nog grotere milieuwinst, maar de studie uit twijfels bij de actuele bedrijfszekerheid van deze techniek. Vergassing in combinatie met een STEG-elektriciteitscentrale wordt wel als een veelbelovend scenario naar voor geschoven. De voorbehandelingsinstallaties leiden dus tot verwerkingsscenario's die de afvalbeheershiërarchie meer recht doen: er worden meer materialen gerecupereerd, de energieopbrengst kan hoger en het uiteindelijk nog te storten residu neemt af.

Provincie weer rechter en partij

Of deze conclusies ook gelden voor de nieuwe 'stoomtechniek' waar Vlaams-Brabant op inzet,

OWS, een spin-off van de Gentse universiteit, heeft zijn installaties met succes op diverse plaatsen in het buitenland gebouwd, in Vlaanderen is er voor hen blijkbaar geen plaats.

Vlaams-Brabant kiest voor Biffa. De techniek is gebaseerd op het stomen van het restafval. Onze vraag: hoeveel energie kost dat? En waar komt die energie vandaan?

De opvolger van het stort was de verbrandingsoven. Een slechte keuze – gelukkig zijn er intussen valabele alternatieven.

Hergebruik en recyclage blijven de pijlers van het afvalbeleid. Voor de verwerking van het restafval blijft het immers zoeken naar de 'minst slechte oplossing'.

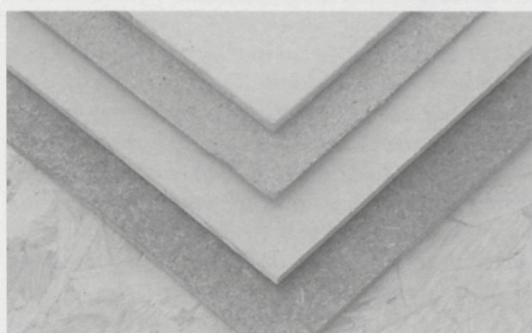
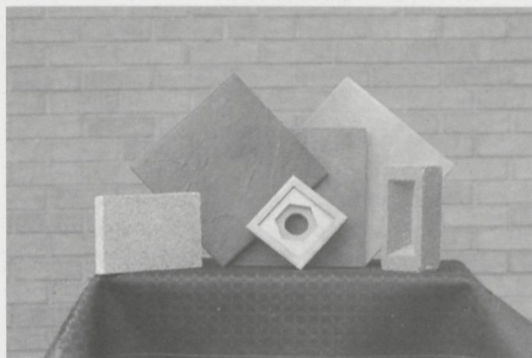
valt nog af te wachten. Als de stoom niet kan geleverd door een nabijgelegen installatie met warmteoverschot, zal de energiebalans voor het stomen van het afval alleszins veel slechter zijn dan bij de biologisch-mechanische installaties. Bij scheiding en vergisting, vindt immers een natte scheiding plaats, terwijl bij biologisch drogen de composteringswarmte wordt aangewend om het afval te drogen. Gezien het energetisch rendement in de totale milieubalans van afvalverwerking sterk bepalend is (hogere energierecuperatie leidt elders tot 'vermeden' emissies

omdat b.v. minder elektriciteitscentrales nodig zijn), dreigt dit de installatie nog parten te spelen. Aan de VITO om dit in de aangekondigde aanvullende studie verder uit te zoeken. Maar of de provincie rekening zal houden met die studie is nog maar de vraag. De provincie mag hier immers opnieuw haar eigen milieuvergunning afleveren waardoor zij zich – net als in de Vlabraver -constructie rond de verbrandingsoven van Drogenbos – opnieuw in een 'rechter en partij'-positie bevindt.

Vergeeten risico's

Verwerkingsscenario's met nieuwe technieken houden echter ook belangrijke milieurisico's in. Als de hoogcalorische restfracties – die vrijkomen bij de verschillende voorbehandelingstechnieken – als 'secundaire brandstof' mee worden verbrand in cementovens of elektriciteitscentrales, ontstaat een ernstig risico op 'ecodumping'. De industriële installaties waarin het afval wordt mee verbrand, zijn immers niet met vergelijkbare rookgasreinigingapparatuur uitgerust, terwijl ook de controle op de emissies te wensen over laat. Vooral voor de eerder vluchtige zware metalen die in het afval aanwezig zijn, bestaat het risico dat zij via de rookgassen in de atmosfeer terechtkomen. Een Duitse studie naar dit fenomeen van 'ecodumping' (zo genoemd omdat de industriële installaties die het afval mee verbranden door het uitsparen van fossiele brandstoffen en door de veel lagere investeringskosten in rookgasreinigingsapparatuur aan 'dumpingprijzen' kunnen werken waartegen gespecialiseerde en goed uitgeruste afvalverbrandingsinstallaties niet kunnen concurreren), laat zien dat de uitstoot van met name zware metalen wel degelijk problematisch is (Dr. Uwe Lahl, BZL

Kommunikation und Projektsteuerung GmbH, Ecodumping by Energy Recovery - A Report on Distortions of Environmental Standards between Disposal and Recovery and approaches to overcome them, EEB, januari 2001).

Zo geeft de studie een overzicht van verschillende monitorcampagnes waarbij in verschillende cementovens de uitstoot werd gemeten van zware metalen naar de lucht en naar de klinker. In sommige cementovens kon meer dan 90% van de via het afval aangevoerde kwik in de rookgassen worden teruggevonden! Gemiddeld kan zowat de helft van de aangevoerde kwik in de rookgassen worden teruggevonden. Bij verbrandingsovens is dat 0,2%. Voor cadmium wordt gemiddeld 1,9% teruggevonden in de rookgassen van cementovens, terwijl dat bij verbrandingsovens slechts 0,005% is. Vergelijkbare hoge 'transfers' van vluchtige zware metalen naar de rookgassen – zoals die worden vastgesteld bij cementovens – worden teruggevonden bij mee-verbranding in slecht uitgeruste elektriciteitscentrales, stookinstallaties of hoogovens.

EU-richtlijn afvalverbranding biedt geen soelaas

Uit de studie blijkt verder dat het probleem van de 'ecodumping' ook zal blijven bestaan na de inwerkingtreding van de nieuwe verbrandingsrichtlijn. In deze richtlijn wordt slechts een eerste stap gezet in de richting van geharmoniseerde normen voor verbranding en bijstook. Bovendien gaat het hier om een harmonisering op vlak van normen. De werkelijke uitstoot van zware metalen bij de meest performante verbrandingsinstallaties ligt nu reeds een factor 2 tot 100 lager dan de toekomstige uitstootnormen van de richtlijn die bij meeverbranding veel meer worden 'opgevuld'.

Uitvoeringsplan hoogcalorisch afval

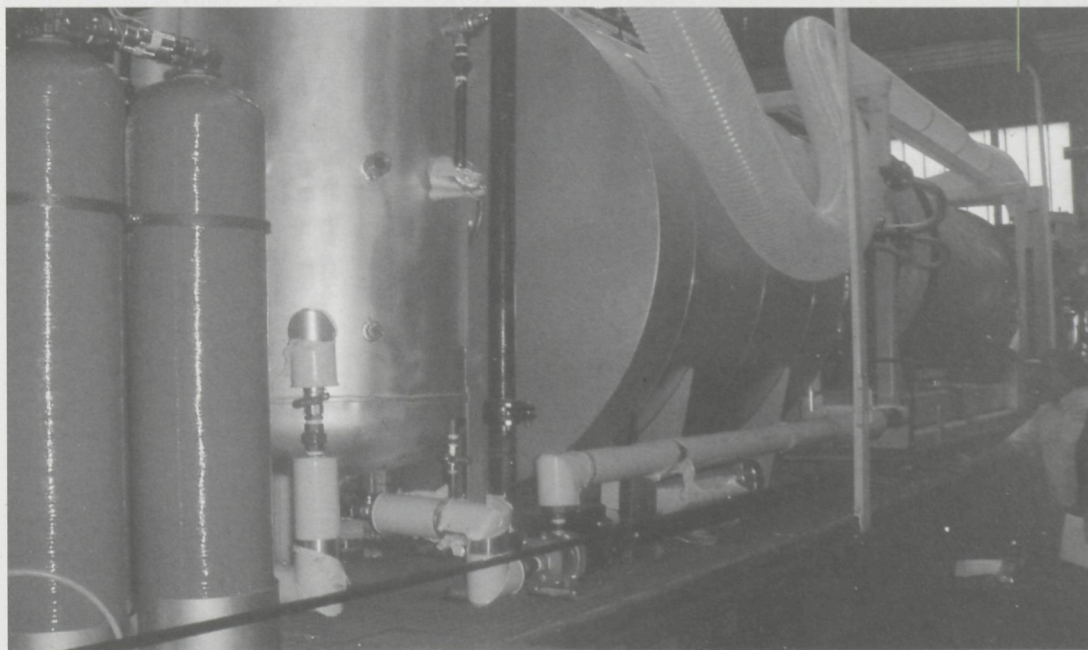
Veel moeite doet de overheid nochtans niet om 'ecodumping' tegen te gaan. In het ontwerp Uitvoeringsplan Hoogcalorisch Afval – waarrond nog tot 10 oktober een openbaar onderzoek loopt – wordt nogal laconiek vastgesteld dat voor hoogcalorisch afval dat "nuttig wordt toegepast" binnen Europa het vrij verkeer van goederen speelt

en dus de vrije markt. In tegenstelling tot afval dat wordt "verwijderd" mag een lidstaat zich niet beroepen op het "nabijheidsbeginsel" of het "zelfvoorzieningsbeginsel" om afval dat "nuttig wordt toegepast" binnen de eigen grenzen te houden. Nochtans zouden op zijn minst de publieke exploitanten van de nieuwe voorbehandelingsinstallaties ertoe kunnen aangezet worden om hun hoogcalorische restfracties enkel te verwerken in installaties die zijn uitgerust met verregaande rookgasreiniging (wervelbedverbrandingsovens, sommige elektriciteitscentrales en vergassingsinstallaties). Als dan toch afval naar de cementindustrie wordt gestuurd, dan zou men op zijn minst maximale 'samenstellingsnormen' moeten hanteren met maximale gehalten aan bepaalde zware metalen. De Vlaamse overheid kan ook de uitstoot van elektriciteitscentrales verder aanpakken, zodat die niet langer meer blijven uitstoten dan verbrandingsovens. De besprekingen daarrond lopen trouwens in het kader van een nieuwe milieubeleidsvereenkomst met de elektriciteitssector. Dat schept perspectieven.

Niet de beste koop

Of provincies en intercommunales uit eigen beweging zullen afzien van de mogelijkheden op vlak van 'ecodumping' is maar de vraag. In elk geval de provincie Vlaams Brabant lijkt daar geen boodschap aan te hebben. Waar IOK en IGEMO nog milieuargumenten het zwaarst lieten doorwegen in hun keuze van voorbehandelingstechniek en zelfs de milieubeweging mee opnam in de jury, was in de keuze van Vlaams-Brabant de kostprijs het doorslaggevend argument. De kans is groot dat Biffa zal kiezen voor de afzet in de Waalse cementindustrie. Een echte oplossing is er pas wanneer op Europees niveau de uitstootnormen van industriële processen zoals cementovens verder worden aangescherpt of strengere normen worden opgelegd aan het afval dat mee mag worden verbrand. Slechts als ook voor 'nuttige toepassing' de Europese lat gelijk wordt gelegd op een voldoende hoog beschermingsniveau, zullen beloftevolle technieken zoals afvalvergassing de kans krijgen waarop ze recht hebben.

Nadat het restafval 'gestoomd' is (onder), verwerkt Biffa deze restfractie ook in hoogwaardige eindproducten (linksboven).

WAAROM U DEZE ZOMER NIETS OVER ONZE DRINKWATERVERVOORZIENING HEEFT GEHOORD

Water in overvloed?

Tekst: Wim Van Gils

Deze zomer was het droog. Zeer droog. Wekenlang heeft het geen drup geregend, terwijl u en ik ondertussen wel vrolijk hebben gedronken, gedoucht, geplonsd in ons opblaasbaar zwembad, de planten gegoten, gepoetst en – niet te vergeten – het toilet hebben doorgespoeld. In Nederland en Wallonië waren er lokaal wél problemen met de drinkwaterbevoorrading en daar werd dan ook opgeroepen tot het zuinig omspringen met drinkwater. In Vlaanderen niets van dit alles: geen problemen, geen oproepen. Wij vroegen ons af hoe dit komt en gingen te rade bij de mensen die dat het best zouden moeten weten: de drinkwatersector zelf. En passant polsten we ook even naar de toekomst van de sector. Marc Buysse van de Samenwerking Vlaams Water (SVW – zeg maar de 'koepel' van de drinkwatermaatschappijen) organiseerde voor ons een overleg met Peter De Feyter van de Antwerpse Water Werken (AWW) en Luc Keustermans van de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW).

De dorstige zomer van 2003

Was het verbruik deze zomer abnormaal hoog?

Peter De Feyter (AWW): "De vraag is niet zo spectaculair gestegen als we zouden kunnen verwachten op basis van de weersomstandigheden. De eerste helft van augustus hebben we een toplevering gekend van 470.000 m³/dag, waarvan 350.000 m³ voor ons eigen verzorgingsgebied en 120.000 m³ die we leverden aan andere maatschappijen (TMVW en PIDPA). Ter vergelijking, in een 'normale' augustusmaand leveren we zo'n 420.000 m³/dag. Dat is dus een meerlevering van 12%, wat niet zo bijzonder spectaculair is - onze hoogste leveringspiek ooit is 540.000 m³ ..."

Luc Keustermans (VMW): "Er is blijkbaar wel een duidelijk verschil tussen het stedelijk gebied en het meer landelijke gebied. De stijging bij de VMW was groter. In vergelijking met augustus vorig jaar noteerden we een stijging van 30% in het gemiddelde dagverbruik, van 399.000 m³/dag in 2002 naar dagpieken tot 519.000 m³ dit jaar. De stijging was het grootst in Limburg (36,7%) en het laagst in Vlaams-Brabant (25,9%).

De toename in het waterverbruik bij langdurige droogte is volgens de VMW waarschijnlijk vooral te wijten aan zaken als het sproeien van grote tuinen en het aanvullen van vijvers. Deze effecten spelen meer in het landelijke afzetgebied van de VMW – een stadstuintje is uiteraard iets anders dan de grote grasvlaktes die je in verkavelingen aantreft."

Luc Keustermans: "Daar komt bij dat de regenwaterputten – die je ook vooral in het buitengebied aantreft – een piekversterkend effect hebben. Na drie à vier weken zonder neerslag zijn de regenwaterputten leeg en ontstaat er nog eens een extra vraag naar drinkwater, bovenop de al grote vraag in een droge periode."

Geeft zo'n lange periode zonder neerslag geen probleem voor de productie?

Peter De Feyter: "AWW haalt zijn water uit het Albertkanaal. Dat kanaal wordt gevoed door de Maas, en door de droogte is de Maas gedaald. Het debiet van de Maas is redelijk laag geweest, tot ongeveer 40 m³/s, maar de situatie is nooit dramatisch geworden. In de waterverdragen tussen Nederland en België zijn goede afspraken opgenomen voor situaties als deze. Er zijn drie fasen – de aanloopfase, de alarmfase en de crisisfase. Deze zomer hebben we een tijd in de alarmfase gezeten, waardoor een aantal besparingsmaatregelen in gang traden, maar nooit zijn we in de crisisfase geweest."

Welke besparingsmaatregelen?

Peter De Feyter: "Vanaf half augustus hebben we aan de sluis in Wijnegem schutwater teruggepompt om in Oelegem voldoende debiet te kunnen innemen. Deze pomp heeft drie weken gedraaid. Maar ook de scheepvaartsector heeft inspanningen geleverd. Zij zijn meer in konvooi gaan varen om zo minder water te moeten verbruiken aan de sluisen. Er is een goede samenwerking tussen de AWW en de Dienst voor de Scheepvaart, de beheerder van het Albertkanaal. Daarenboven hebben we gedurende 2 à 3 weken de voorraden uit onze spaarbekkens aangesproken om een deel van de extra productie op te vangen. Enerzijds als gebaar van 'goodwill' naar de scheepvaart, anderzijds was het ook aangewezen wegens de dalende waterkwaliteit. Door de warmte bevatte het binnenkomende water redelijk veel blauwalgen, wat problemen kan geven met de filters. Door een deel van de voorraden bij te mengen kon dit probleem aangepakt worden. De reserves zijn trouwens intussen alweer bijgevuld."

Luc Keustermans: "De VMW heeft 83 waterwinningen, waarvan 3 uit oppervlaktewater. In geen van deze drie – Kluizen, Diksmuide en Harelbeke – hebben we grote problemen gehad. De capaciteit is volledig op peil en de kwaliteit was en is zeer behoorlijk. We hebben praktisch geen effecten gemerkt. Ook de grondwaterwinningen hebben zeer goed gepresteerd. Daar hadden we het voordeel dat de voorbijzeven jaar relatief nat zijn geweest. De stand van zowat alle grondwaterlagen is daardoor gestegen."

Kortom: de situatie was niet ideaal, maar we zijn nooit écht in de problemen gekomen?

Luc Keustermans: "Ik denk met enige fierheid namens de hele drinkwatersector te mogen vaststellen dat er in Vlaanderen geen enkel probleem is geweest."

Marc Buysse: "Onze sector heeft lessen getrokken uit de droge zomer van 1976 – sindsdien zijn er

Wie is wie?

De Antwerpse Water Werken (AWW) zijn verantwoordelijk voor de bevoorrading van Antwerpen en directe omgeving. Vooral stedelijk gebied dus, met een belangrijk aandeel in de industrie (linker- en rechterscheldeoever). AWW produceert het drinkwater uitsluitend uit oppervlaktewater, afkomstig van het Albertkanaal, en dus van de Maas.

De Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW) is de grootste drinkwatermaatschappij van Vlaanderen en voorziet bijna 2,6 miljoen mensen van drinkwater, vooral in een meer landelijk gebied met kleinere steden. De VMW gebruikt 80% grondwater en 20% oppervlaktewater voor de productie. Deze twee maatschappijen zouden dus een representatief beeld moeten kunnen geven van hoe de drinkwatersector de zomer is doorgekomen.

investeringsprogramma's opgezet om het verbruik in zulke zomers op te vangen. Alle maatschappijen hebben die inspanningen gedaan. Er werden verbindingsleidingen en extra buffercapaciteit gecreëerd."

Peter De Feyter: "Het is niet toevallig dat de consument bijna niets heeft gemerkt van de droge zomer. Dat is het gevolg van jaren uitbouwen, investeren in capaciteit en opslag."

Waarom waren er in Nederland dan wél problemen?

Luc Keustermans: "De problemen in Nederland waren vrij lokaal. Slechts één bedrijf – Vitens – is in de problemen gekomen. Vitens bedient een landelijk gebied, waar ook veel onttrekkingen zijn voor de landbouw. Het is daar zeer warm geweest – en iets droger... Toch hebben de andere waterbedrijven geen enkel probleem gehad.

Uit artikels in de Nederlandse pers blijkt daarenboven dat de problemen in Nederland te wijten zouden zijn aan een enorm gestegen vraag (+ 50% op korte tijd). Als klap op de vuurpeil was er ook nog een lek in een transportleiding. Vitens had problemen om voldoende druk op het netwerk te garanderen tijdens de piekverbruiken en riep op om tijdelijk geen auto's te wassen of gazons te sproeien."

De toekomst

Deze zomer zijn we goed doorgekomen – maar hoe zit het met de toekomst? We vroegen de experts naar de evolutie van het waterverbruik en de stand van het grondwater. Uit cijfers van de overheid blijkt dat het waterverbruik in Vlaanderen door de burgers en de industrie stagnert. De drinkwatersector bevestigt dit.

Peter De Feyter: "Het verbruik in de industrie is uiteraard conjunctuurgevoelig – bij de AWW constateren we momenteel een stagnering. Maar ook de gezinnen gaan tegenwoordig verstandiger om met water."

Luc Keustermans: "Dat klopt – belangrijk is ook dat nieuwe apparatuur waterzuiniger is. Nieuwe afwasmachines en wasmachines verbruiken minder dan oude, maar ook WC-spoelingen verbruiken almaar minder water."

Marc Buysse: "In vergelijking met andere westerse landen verbruikt de Vlaming weinig drinkwater."

Toch wil de overheid daar nog iets af doen. In het milieubeleidsplan wordt de doelstelling naar voor geschoven om tegen 2007 het waterverbruik te doen dalen tot 100 liter per dag per persoon. Nu is dat nog 120 liter. Wat denkt de drinkwatersector daarvan?

Luc Keustermans: "Ik wil graag de koppeling maken met piekverbruiken. Als de gemiddelde consumptie daalt, is dat op zich niet erg, maar als de piekvraag op hetzelfde niveau blijft, dan zitten we met een rentabiliteitsprobleem. De inkomsten zullen dan dalen, maar je moet wel de hele infrastructuur op peil houden om de piekverbruiken aan te kunnen. Dat is een economisch probleem. 20 liter eraf per dag – OK, maar dan ook in augustus 20 liter eraf per dag. Dan hebben we daar geen probleem mee."

Peter De Feyter: "De drinkwatersector is een zeer kapitaalintensieve sector. Het opbouwen van leidingen en stations kost enorm veel geld. Die vaste kosten moet je doorrekenen – en die kosten zullen niet dalen. We kunnen immers geen infrastructuur sluiten, want we hebben die nodig om de piekvragen zoals deze zomer op te vangen."

Marc Buysse: "Het is maar de vraag of het totale waterverbruik ook zal dalen. Als het leidingwaterverbruik daalt, zal de Vlaming dat compense-

Spaarzaam met water omspringen is altijd een noodzaak. Drinkbaar water is een duur en eindig product. Vreemd toch dat de drinkwatermaatschappijen daar zelfs de voorbije, kurkdroge zomer nauwelijks een woord over repten ...

ren door het gebruik van ander water: hemelwater, grondwater, oppervlaktewater. Dan kan je niet echt van een daling spreken. De vraag is bovendien of dat een goede zaak is: van die andere bronnen heb je noch de kwaliteit, noch de hoeveelheid in de hand. Je loopt dan altijd het risico op een bacteriële besmetting. In Nederland zijn daar een aantal voorbeelden van."

Luc Keustermans: "Om die reden heeft men trouwens in Nederland de projecten met dubbele leidingen stopgezet." (zie kader)

Dalende grondwaterstanden

Volgens AMINAL afdeling water vertonen al onze diepere ('artesische') grondwaterlagen op langere termijn een dalende trend. Wordt dat geen probleem voor de drinkwatervoorziening?

Huishoudwaterprojecten in Nederland afgevoerd

In augustus werd in Nederland een verbod afgekondigd op de grootschalige levering van zogeheten huishoudwater. Volgens staatssecretaris Van Geel van Milieu brengt het huishoudelijk gebruik van dit onzuivere water ontoelaatbare risico's met zich mee. Bovendien bleek het milieu er nauwelijks mee gebaat.

Van Geel baseerde zich op een meerjarig onderzoek bij zes proefprojecten. Het ging om projecten waar in woonwijken een tweede waterleidingsysteem was aangelegd met daarin huishoudwater voor toepassingen als WC-spoeling en wasmachine. Het bleek dat bewoners het huishoudwater geregeld verkeerd gebruikten, onder meer voor babybadjes. Maar ook de waterbedrijven kenden problemen. Ze slaagden er niet in om de twee netten volledig te scheiden en kenden problemen met de zuivering.

Uit hetzelfde onderzoek bleek dat vooral systemen met oppervlaktewater, kwelwater en spoelwater problemen kenden, terwijl de hemelwatersystemen voor het overgrote deel zonder problemen functioneerden. De Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) riep in het vakblad H2O dan ook op om verder ervaring met deze systemen op te bouwen en dus het kind niet met het badwater weg te gooien.

Terzijde: in Vlaanderen bestaat bij ons weten geen enkel grootschalig project rond huishoudwater ...

Wat uiteraard niet wegneemt dat het particulier gebruik van hemelwater – voor het poetsen, het wassen van de auto, het spoelen van de WC, de wasmachine ... – sterk moet aangemoedigd worden. Veel gemeenten creëren daartoe een subsidiesysteem, wat ongetwijfeld een schitterende zaak is. En wanneer een hemelwatercircuit deskundig wordt aangelegd, is de kans op 'besmetting' van het leidingwater onbestaand.

© Georges Janssens

Voor de milieubeweging is het duidelijk dat we voor ons drinkwater in de toekomst veel meer uit de oppervlaktewateren moeten putten om de grondwaterlagen te sparen.

Luc Keustermans: "Onze gegevens tonen net het tegendeel (er worden grafieken bijgehaald). Volgens onze metingen stijgen bepaalde grondwaterlagen de laatste jaren. Je zit met een natuurlijke cyclus, beïnvloed door het weer, en door de voorbije zeven natte jaren is de grondwaterstand in veel lagen gestegen."

Marc Buysse: "Eigenlijk zijn er te weinig lange termijngegevens – men zou de zaak meer structureel moeten bestuderen. Het is een complexe problematiek waar vooral de natuurlijke evoluties meespelen. Het is zeker niet zo dat er een structurele daling is in de grondwaterstand in heel Vlaanderen. In bepaalde waterlagen stelt zich echter wel een probleem – de 'Sokkel' b.v. – en daar moet men oog voor hebben."

Het MIRA-T-rapport 2002, dat ten andere ook door vertegenwoordigers van de drinkwatersector werd nagelezen, stelt nochtans duidelijk: "In niet-freatische peilputten wordt bijna overal een min of meer dalende trend waargenomen (perio-

de 1968 – 2001). Beklemtoond moet worden dat de meetreeksen de evolutie op die plaats weergeven en lokale en/of regionale invloeden weerspiegelen gedurende hun waarnemingsperiode."

Marleen Van Damme van AMINAL afdeling Water bevestigt dit telefonisch: "Het kan zijn dat in een aantal peilputten het water weer stijgt, maar over heel Vlaanderen bekeken, stellen wij een dalende trend vast over een langere termijn. De oorzaak hiervoor kennen we nog niet, daarvoor moeten we eerst de nodige grondwatermodellen opstellen en dat zal nog ongeveer anderhalf jaar in beslag nemen."

Het ziet er dus naar uit dat dit debat nog niet gesloten is. Dalende grondwaterstanden in de diepere lagen zijn echter bijzonder slecht nieuws voor de drinkwatersector, die immers veel water uit deze lagen put. Ongeacht de oorzaak van de daling (teveel water opgepompt dan wel te weinig voeding van de lagen) is het voor de milieubeweging duidelijk dat dit een sterk argument is om de afhankelijkheid van de drinkwatersector van grondwater verder af te bouwen én een herstelplan op te stellen voor de bedreigde grondwaterlagen.

In een aantal gevallen is iedereen het erover eens dat er een probleem is. De grondwaterlagen 'de Sokkel' en 'de Carboonkalk' zijn overbevraagd door waterwinningen van de industrie en de drinkwaterwinning. Via een planmatige aanpak, in samenwerking met Wallonië en Frankrijk, probeert de overheid daar iets aan te doen.

Marc Buysse: "De Sokkel toont aan dat dit niet eenvoudig is – je moet alternatieven vinden, je kan de industrie niet zomaar confronteren met een gereduceerde onttrekkingsmogelijkheid."

Luc Keustermans: "Je moet ook alle onttrekkers gelijk behandelen – waterbedrijven zijn niet de enige bedrijven die pompen, je hebt b.v. ook de industrie en de landbouw. In Zuid-West-Vlaanderen verminderen wij systematisch onze onttrekkingen uit de Carboonkalk, om het herstel van deze waterlaag mogelijk te maken. Dat wordt gecompenseerd door de oppervlaktewaterwinning in Harelbeke en via het 'Transhennuyère-project', dat bemalingwater uit een steengroeve in Henegouwen aanvoert. Het peil in de Carboonkalk is de laatste jaren zo goed als gestabiliseerd. Wij hopen dat ook de andere actoren (n.v.d.r.: vooral industrie in Wallonië en Noord-Frankrijk) hier hun engagementen zullen nakomen. We vertrouwen daarvoor op de werking van de Internationale Schelde Commissie, dat is hét forum om tot maatregelen te komen om daar weer een evenwicht te krijgen."

De Vlaamse drinkwatersector is de zomer goed doorgekomen – onder meer dankzij een aantal uitgewerkte besparingsscenario's in het Albertkanaal. Ondanks meerverbruiken tot meer dan 30% is er niet opgeroepen tot het zuinig omgaan met water. Nochtans blijkt de sector niet a priori negatief te staan tegenover de beoogde daling van het waterverbruik, al stellen de drinkwatermaatschappijen zich wel vragen over hun rentabiliteit in zo'n toekomstscenario. De meeste drinkwatermaatschappijen zijn daarom ook nu al hun activiteiten aan het verbreden (legionellabestrijding, levering grijswater aan de industrie, rioleringen ...). De algemene daling van de diepere grondwaterlagen die door AMINAL wordt vastgesteld, wordt betwist door de drinkwatersector. Ongetwijfeld zal verder onderzoek uitwijzen hoe de vork juist in de steel zit, maar in afwachting rijst de vraag of de drinkwatersector zich wel voldoende rekenschap geeft van dit probleem. ■

Zuinig met water?

In vergelijking met andere West-Europeanen is de Belg relatief zuinig met drinkwater. De gemiddelde Belg verbruikt 120 liter per dag per persoon, de rest van Europa zit daar (soms ver) boven.

Land	Drinkwaterverbruik (liter per persoon per dag)
België	120
Duitsland	132
Denemarken	145
Frankrijk	156
Luxemburg	169
Nederland	175
Zweden	191
Zwitserland	237
Italië	249

Bron: Sustainable water use in Europe, European Environmental Agency, 1999

Een heel ander beeld krijgen we echter als we kijken naar de druk die we uitoefenen op de watersystemen. Daarvoor kan de water exploitatie index (WEI) bekeken worden. De water exploitatie index in een land is de gemiddelde jaarlijkse totale onttrekking gedeeld door de lange-termijn gemiddelde zoetwaterreserves van dat land. Vanaf een WEI groter dan 20% spreekt van 'waterstress'. Malta en Cyprus hebben de hoogste WEI in West-Europa (meer dan 35%), gevolgd door Spanje, Italië en ... België (net geen 20%). Dit geeft aan dat we door onze hoge bevolkingsdruk, intensieve landbouw en industrie een zware druk leggen op onze watervoorraden. Als we het koelwatergebruik meetellen, kent België zelfs de hoogste WEI van de hele EU. Zo'n 45% van het totale beschikbare water wordt op één of andere manier gebruikt door de mens ... Waterbesparing (in de landbouw, de industrie én door de huishoudens) is dus bepaald geen luxe, maar veeleer een bittere noodzaak.

Bron: Europe's water: an indicator-based assessment (European Environment Agency)

Een integraal afvalbeheer dat zijn doel bereikt. Daar wijken we niet van af.

Indaver staat garant voor een integraal en duurzaam beheer van afvalstoffen. Hierbij staan veiligheid, zorg voor milieu, kwaliteit en openheid voorop. Zo streven we naar een duurzame samenleving in een gezond

leefmilieu, voor onszelf én voor de generaties die na ons komen.

voor een duurzaam afvalbeheer

OPEN HUIZENDAGEN OP 25 EN 26 OKTOBER

Te koud of te warm in huis?

Traditioneel staat de maand oktober bij Bond Beter Leefmilieu in het teken van de energiebesparing. In het kader van de 'Maand van de Energiebesparing' organiseert Bond Beter Leefmilieu in samenwerking met VIBE en Dialoog opendeurdagen in energievriendelijke woningen voor bouwers en verbouwers. Met deze opendeurdagen willen de initiatiefnemers geïnteresseerden kennis laten maken met woningen waarvan het energieverbruik drie tot vier maal lager ligt dan van de doorsnee Vlaamse woning, en dit zonder aan comfort in te boeten.

Op zaterdag 25 en zondag 26 oktober openen 34 eigenaars de deuren van hun energievriendelijke woning. Een gevarieerd aanbod met rijhuizen, appartementen en vrijstaande woningen die elk op hun eigen manier energie besparen. Zij zullen je de talrijke voordelen tonen van energievriendelijk bouwen. Door goed te isoleren en te ventileren boek je overwinningen op vele fronten. Het comfort verhoogt en je energiefactuur verlaagt. Het is er veel gezonder binnen én buiten, want je vermijdt tocht in het huis en een hoop CO2 in de lucht.

Koel houden in de zomer, warm houden in de winter en daarbij de zon als partner. Dit is echt niet zo moeilijk als je vooraf goed nadenkt over isolatie en ventilatie, glasoppervlakte, zonnewering en zonne-energie. Energievriendelijke woningen zijn geen high-tech woningen vol snufjes, noch oubollige huizen waar je drie truien tegen de koude hoeft te dragen. Geïnteresseerd? Surf dan onmiddellijk naar de website (www.bblv.be/lag/) en schrijf je in voor een bezoek aan één van de woningen. Of meld je aan bij Karen Hiergens, Bond Beter Leefmilieu, 02 282 17 46.

Energie sparen in een woning kan je op vele manieren. Iedereen heeft zo wel zijn stokpaardje. De een zweert bij grondig isoleren, de ander bij zonnecollectoren. Sommigen doen beiden en dit resulteert in een heel laag energieverbruik. Je vindt deze woningen in het overzicht terug met een opgestoken duim. Concreet zijn deze woningen zo geïsoleerd, of passen zij zonne-energie toe zodat hun gasverbruik van het aardgasnet beperkt blijft tot 5 kubieke meter per vierkante meter bewoonde oppervlakte per jaar. Daarnaast letten zij danig op hun elektriciteitsverbruik zodat dit niet meer dan 400 kilowatturen per persoon per jaar bedraagt. Gebruiken deze mensen uitsluitend bio-ecologische bouwmaterialen, dan krijgen ze ook nog het VIBE-label.

Je vindt ook deze woningen terug op de webstek. Daar kun je zelfs enkele woningen virtueel bezoeken. Zoek je informatie en vind je die niet meteen? Vraag het aan het energieforum (www.bblv.be/lag/)! In een mum van tijd krijg je een antwoord.

8 NOVEMBER 2003: NACHT VAN DE DUISTERNIS

Ook de natuur doet het licht uit!

Op 8 november organiseren Bond Beter Leefmilieu en de Vereniging voor Sterrenkunde voor de achtste maal de Nacht van de Duisternis. Bewustwording is immers een sleutelwoord in de campagne tegen lichtverontreiniging. De meeste Vlamingen zijn zich er nauwelijks van bewust hoeveel schade en ongemakken het teveel aan verlichting oplevert.

Daarom willen Bond Beter Leefmilieu en de Vereniging voor Sterrenkunde besturen, bedrijven en bevolking op 8 november aanzetten op een rationele, duurzame, energiezuinige en milieuvriendelijke manier met verlichting om te springen. En de natuur helpt ons daar die avond een stevig handje bij. In de nacht van 8 op 9 november vindt immers een totale maansverduistering plaats. Die start rond 24u, en eindigt rond 5u 's ochtends!

In 2002 namen 119 gemeentebesturen deel aan de Nacht van de Duisternis, dit jaar doet al meer dan de helft van de Vlaamse gemeenten mee – 156 om precies te zijn. Op al die plaatsen (zie lijst onderaan) zal op die avond (een deel van) de openbare verlichting (monumentverlichting of straatverlichting) worden gedoofd! De overmatige openbare verlichting zorgt immers niet alleen voor lichthinder, maar stuwt ook de gemeentelijke energiefactuur onnodig de hoogte in.

Tientallen natuur- en sterrenkundeverenigingen profiteerden van deze tijdelijke duisternis om een avondactiviteit te organiseren waar lichthinder centraal stond. Tijdens de Nacht van de Duisternis krijgen we dus de kans om van de pracht van de sterrenhemel en de maansverduistering te genieten, het nachtleven van de dieren te observeren of ons dood te ergeren aan de gevolgen van lichthinder. Surf naar www.bondbeterleefmilieu.be/nacht voor een overzicht van alle activiteiten tijdens 'de Nacht'. Of bel naar Karen Hiergens, 02 282 17 46.

Doe mee aan onze actie en doof op 8 november 's avonds uw oprit- en tuinverlichting!

De deelnemende gemeenten zijn ...

Aalst, Aalter, Aarschot, Aartselaar, As, Asse, Assenede, Avelgem, Baarle-Hertog, Beernem, Beerse, Beringen, Bilzen, Blankenberge, Bocholt, Borgloon, Brakel, Brasschaat, Brecht, Bredene, Bree, Brugge, Buggenhout, Damme, De Haan, De Panne, De Pinte, Deerlijk, Denderleeuw, Dendermonde, Destelbergen, Diepenbeek, Diksmuide, Dilbeek, Dilsen-Stokkem, Eeklo, Evergem, Genk, Gent, Gingelom, Grimbergen, Haaltert, Halen, Ham, Hamme, Hamont-Achel, Hasselt, Hechtel-Eksel, Heers, Herent, Herk-de-Stad, Herselt, Herstappe, Herzele, Heusden-Zolder, Hoegaarden, Hoeselt, Hoogstraten, Houthalen-Helchteren, Houthulst, Hulshout, Ichtegem, Ingelmunster, Kaprijke, Keerbergen, Kinrooi, Knesselare, Knokke-Heist, Koksijde, Kortemark, Kortesse, Kortrijk, Laakdal, Laarne, Lanaken, Lebbeke, Lede, Leopoldsburg, Lichtervelde, Lierde, Lochristi, Lokeren, Lommel, Londerzeel, Lo-Reininge, Lovendegem, Lummen, Maaseik, Maasmechelen, Machelen, Maldegem, Malle, Mechelen, Meerhout, Meeuwen-Gruitrode, Melle, Merelbeke, Moerbeke, Mol, Nazareth, Neerpelt, Nevele, Nieuwerkerken, Oostende, Oosterzele, Oostkamp, Opglabbeek, Opwijk, Oud-Turnhout, Overijse, Overpelt, Peer, Pepingen, Poperinge, Putte, Ranst, Riemst, Rijkervorsel, Roeselare, Schoten, Sint-Gillis-Waas, Sint-Laureins, Sint-Lievens-Houtem, Sint-Martens-Latem, Sint-Niklaas, Sint-Truiden, Stekene, Tessenderlo, Tielt, Tielt-Winge, Tienen, Tongeren, Torhout, Turnhout, Vosselaar, Waarschoot, Waasmunster, Wachtebeke, Waregem, Wellen, Wervik, Wetteren, Wichelen, Wommelgem, Wortegem-Petegem, Wuustwezel, Zedelgem, Zele, Zemst, Zingem, Zomergem, Zonhoven, Zottegem, Zuienkerke, Zutendaal, Zwevegem

NACHT VAN DE DUISTERNIS
zaterdag 8 november 2003
info: www.bondbeterleefmilieu.be/nacht

WIJ DOEN OOK MEE!

Samen met de overheid

Tekst: Stef Boogaerts

50 jaar geleden werden de eerste private natuurreservaten in België aangekocht. De Wielewaal en de in die periode opgerichte BNVR (nadien Natuurreservaten vzw) deden dat ongeveer op hetzelfde moment en in dezelfde regio: de Wielewaal kocht de Tikkebroeken in Kasterlee, BNVR de Snekensvijver in het naburige Lichtaart. Die gebeurtenis vierde Natuurpunt in aanwezigheid van prins Laurent op 14 september met een heuse jubileumhappening in de Hoge Rielen in Lichtaart.

De Wielewaal werd opgericht in 1933, de Belgische Vogelreservaten (later Belgische Natuur- en Vogelreservaten en nog later Natuurreservaten vzw) in 1951. Het eerste betekent dit jaar: 70 jaar geleden, het tweede had twee jaar geleden al de aanleiding kunnen zijn voor een halve eeuw-feestje. Rond beide verjaardagen bleef het echter stil. Meer nog: de eerste natuurbehoudstapjes werden in Vlaanderen, net als bij onze noorderburen, al voor de eerste wereldoorlog gezet. En dus zou de natuurbeweging zich stilaan voor een heus eeuwfeest kunnen opmaken. Waarom blijft het rond al die grote verjaardagen stil en focust men nu wél op het feit dat 50 jaar geleden het eerste natuurreservaat werd aangekocht?

Biodiversiteit en draagvlak

Het antwoord op die vraag ligt eigenlijk voor de hand. Veel meer nog dan tot het behoud van de

biodiversiteit in Vlaanderen, hebben die natuurgebieden bijgedragen tot de groei van het maatschappelijk draagvlak voor natuur. En in die zin zijn die natuurgebieden niet alleen de motor voor de groei van de verenigingen zelf – Natuurpunt telt vandaag een kleine 50 000 leden – maar zorgden ze ook voor het besef in Vlaanderen dat bijzondere inspanningen nodig zijn om natuurwaarden in ons rijke en dichtbevolkte werelddeel nog enige kans te geven. Nochtans heeft die overheid wat dat betreft nooit blijk gegeven van veel doortastendheid. Walter Roggeman stak zijn ontgoocheling daarover dan ook niet onder stoelen of banken: "En de overheid? Wel die was toch ook gaan inzien dat ze niet zomaar kon voorbijgaan aan het goede voorbeeld van een aantal burgers. In 1957 werden dan ook de eerste staatsnatuurreservaten opgericht, de Westhoek en de Hoge Venen. Ook dan was er blijkbaar al sprake van wafelijzerpolitiek om het zuiden en het noorden van het land evenveel te geven. Ik wil hier geen volledig historisch overzicht geven, maar het was pas later, veel later, nadat natuurbehoud geregionaliseerd werd (reeds bij de eerste staatshervorming!) dat in 1984 de eerste overheidssubsidies werden verleend voor de aankoop van natuurgebieden, en we mogen zeggen dat dit, naast de gemeentelijke, provinciale en intussen ook Europese subsidies, geleid heeft tot een forse groei van het aantal en de oppervlakte van de gebieden in beheer. Vijftig jaar geleden gestart met koppige pioniers, maar slechts twintig jaar geleden officieel erkend als beweging die mee, samen met de overheid, voor het groene gelaat van het kleurrijke Vlaanderen moet zorgen."

Samen met de overheid

En dat Natuurpunt de ambitie blijft koesteren om het natuurbehoud in Vlaanderen – wat in principe toch een gemeenschapstaak is en dus de volledige verantwoordelijkheid van de overheid – mee verder vorm te geven, onderstreepte Walter Roggeman met de volgende frase: "Want ik wil het hier nogmaals beklemtonen: de enige weg die ons ideeëngoed over een natuurlijke ruggengraat voor Vlaanderen verder kan laten ontwikkelen, is een weg waaraan overheid en verenigingen samen timmeren. Met de middelen die de overheid ons ter beschikking stelt kunnen wij immers meer bereiken dan die overheid zelf. Wij voeren dus mee het regeringsvoornemen uit om in Vlaanderen meer natuur veilig te stellen en nieuwe natuur te ontwikkelen. Wij hebben daar in al die tijd de know how voor ontwikkeld, wij hebben er ons professioneel kader voor opgeleid en vooral, wij kunnen beroep doen op ons onvolprezen leger van vrijwilligers. Want daar maken wij natuurlijk het verschil! Mensen die zich voor iets willen inzetten, die zich willen engageren kansen geven om dat ook effectief te doen. Een kader vormen waarbinnen dat vrijwilligerswerk tot een hoog rendement komt omdat het ingebed zit in een algemene missie, een missie die de

basis moet vormen van een beweging die samen met anderen de toekomst van Vlaanderen mee wil helpen boetsen."

Draagvlak

Ook wetenschapper Dirk Boeye legt opvallend veel nadruk op dat draagvlak. "In de jaren tachtig (van de vorige eeuw, nvdr) ontstond de idee van een meer offensief natuurbehoud. Het natuurbehoud diende als een evenwaardige partner met andere belanghebbenden in de open ruimte te kunnen praten. Daarvoor moest een grote vereniging ontstaan, zeker Natuurreservaten is toen bewust aan ledenwerving gaan doen. Er moest een eigen groene lobby opgericht worden, net zoals de andere sectoren dat hadden: een instituut, een eigen administratie en enkele universitaire labo's die zich met natuurbehoud bezighielden. Hoewel deze evolutie niet op applaus van de spelers in de open ruimte onthaald werd, heeft ze er toch toe bijgedragen dat het natuurbehoud ernstiger genomen werd."

Vanzelfsprekend was het nochtans allemaal niet. We staan er zelden bij stil, maar het model zoals Natuurpunt het in Vlaanderen toepast, bestaat in slechts enkele landen in de wereld. Dat een vereniging natuurgebieden aankoopt en vervolgens met zeis en riek ten strijde trekt tegen de verloeiding ervan, bestaat alleen in ons land en in enkele buurlanden. Dirk Boeye benadrukt dan

ook de heel precare situatie van de natuur in Vlaanderen: "Natuurbehoud is in deze tijd geen vanzelfsprekende opdracht. En zeker niet in Vlaanderen. Een speldenprik groot maar met drie werelddhavens, een sterk uitgebouwd infrastructuurnetwerk en een dichte bevolking is onze regio eerder geschikt voor economische groei."

Met de uitbouw van zoveel beschermde natuurgebieden levert Natuurpunt een wezenlijke bijdrage tot de wereldbiodiversiteit.

Natuur is ook bij uitstek een gemeenschapsgoed. De natuurgebieden van Natuurpunt leveren de milieubeweging niet alleen een brede basis op, ze bieden massa's mensen ook de kans om in hun eigen omgeving van natuur te genieten. Voor de ene is dat gewoon wandelen en genieten, voor de ander bestuderen en fotograferen, voor nog anderen: de handen uit de mouwen steken.

Wij waren enkelen, wij waren anderen

Geen wonder dat het constant tegen de stroom invaren is geweest. "Wij waren enkelen, wij waren anderen." Zo zegt de Vlaamse dichter Leonard Nolens het, wanneer hij in zijn nieuwste dichtbundel het lang vervlogen mei 68-gevoel verwoordt. Minder poëtisch, maar met evenveel gevoel voor historiek, schetste Natuurpunt-voorzitter Walter Roggeman het tijdens de viering op 14 september zo: "50 jaar geleden werden degenen die er op uit trokken om de natuur te gaan beleven, gewoon om dieren en planten van dichtbij te leren kennen, veeleer als zonderlingen en zeker als uitzonderlingen beschouwd."

Nu, een halve eeuw later, is Natuurpunt niet alleen een heel grote, maar vooral ook een heel brede beweging geworden. Helemaal niet meer 'zonderling', en al evenmin een vereniging van de elite. En ook dat was in den beginne wel even anders. Toen de particuliere natuurverenigingen

De Wielewaal en de Belgische Vogelreservaten 50 jaar geleden los van mekaar hun eerste natuurgebieden aankochten, gebeurde dat door een klein groepje mensen uit de hogere, vaderlandslievende kringen. Bij de inhuldiging van het eerste BNVR-reservaat op 13 april 1954 werd, zoals het in die tijd de geplogenheid was, de vlag gehesen. En het was een Belgische driekleur, die héél hoog boven de edele hoofden wapperde ...

Mensen

Intussen is Natuurpunt al lang een 'Vlaamse' vereniging, en bovendien is het inmiddels een beweging van mensen. "Natuur voor iedereen", zegt men bij Natuurpunt. Maar het is net zo goed omgekeerd, want de vereniging staat nog steeds voor een gigantische uitdaging. Zegt Dirk Boeye daarover: "De vele bekwame en enthousiaste vrijwilligers van Natuurpunt zijn, naast de reservaten zelf, het grootste kapitaal van de vereniging. Hun veldkennis, enthousiasme en doorzettingsvermogen zijn de beste garantie voor de kwaliteit van die gebieden. Dé uitdaging voor Natuurpunt is dan ook om de continuïteit in die geledingen te verzekeren."

En wat misschien nog belangrijker is, is het verder uitbouwen van een maatschappelijk draagvlak. In tijden van globalisering en met de eenzijdige kijk op economische ontwikkeling die vandaag wereldwijd opgeld maakt, is natuurbehoud niet vanzelfsprekend. Het lijkt veeleer op een anachronisme. En wil je in Vlaanderen nog aan natuurbehoud doen, dan moet je bewijzen dat een massa Vlamingen je daarbij steunt. Ook dat blijft een grote uitdaging. Niet alleen voor Natuurpunt overigens, maar voor de hele Vlaamse milieubeweging.

En de prins? Die glimlachte en zag dat het goed was ...

* Voor dit verhaal baseerden we ons onder andere op de toespraak van Walter Roggeman op de jubileumhappening op 14 september 2003, op het artikel van Jan Desmet 'Van Upsala tot de Vautierstraat' in NATUURreservaten 1986/5 en op het artikel 'Inzet voor natuur heeft vruchten afgeworpen' van Dirk Boeye in Natuur.blad 2003/4.

Graag gedaan! 50 jaar inzet voor natuur in Vlaanderen

Naar aanleiding van de 50ste verjaardag van de 'eerste aankoop' bracht Natuurpunt een fraai fotoboek uit: "Graag gedaan! 50 jaar inzet voor natuur in Vlaanderen". Bijna 200 pagina's vol schitterende foto's en korte, toegankelijke teksten geven een beeld van de belangrijkste realisaties van de vereniging. Het fotoboek is helemaal geïllustreerd met beeldmateriaal van de bekende natuurfotograaf Misjel Decler. Het boek wil vooral tonen hoe die vele jaren inzet het verschil hebben gemaakt.

Het jubileumboek kost € 28 (exclusief verzendingskosten). Natuurpunt-leden krijgen 10% korting.

te boek

De milieubibliotheek van BBL

ENERGIE IS RUIMTE

Veranderingen aan het landschap waarin we opgroeien behoren volgens filosoof Tom Lemaire tot de meest ingrijpende ervaringen die we meemaken. Een van de oorzaken van de constante veranderingen in het landschap is de energiewinning: verwarmen met hout zorgde voor het rooien van bos, turfwinning voor het ontstaan van meren, kanalen, langgerekte dorpen en veenkolonien en steenkoolmijnen voor schoorstenen, mijnschachten, fabrieksgebouwen en terrils. Onrechtsreeks zorgden ze ook voor de groei van steden en industrie en het ontstaan van tuinvijken. Gas, olie en kernenergie hebben vooral een indirect effect op het landschap: de ontwikkeling van petrochemische industrie in de havens, bebouwingsvrije zones boven pijpleidingen, hoogspanningskabels, de overschakeling van arbeidskolonien naar arbeidsmobiliteit. En welk effect heeft duurzame energiewinning? Om te vermijden dat ruimtelijke beperkingen een rem vormen op de overschakeling naar duurzame energie (windmolens!) is een goede planning onontbeerlijk. Het Ruimtelijk Planbureau in Nederland vraagt meer aandacht te besteden aan de relatie tussen energie en ruimte. Plaats op land is beperkt voor windmolens. Welke mogelijkheden biedt de Noordzee? Wat is de ruimte vraag en het ruimteaanbod van aangrenzende Noordzeelanden? Welke ruimte moet voorzien worden voor opslag, plaatsing, onderhoud en reparaties van de offshore-windmolens. Hoe zit het met de elektriciteitsinfrastructuur? Welke opslagsystemen zijn noodzakelijk als het aandeel van energiewinning uit fluctuerende bronnen toeneemt? Wat is de belevingswaarde van de ruimte en hoe kan nimby-gedrag voorkomen worden? In de uitgave van het Ruimtelijk Planbureau 'energie is ruimte' passeren de verschillende vormen van energiewinning en hun ruimtebeslag de revue: vroeger, nu en in de toekomst.

Energie is ruimte. Rotterdam: NAI Uitgevers i.s.m. Rotterdam: Ruimtelijk Planbureau Rotterdam, 2003. 105 p. 22.5 euro, ISBN 90-5662-325-7
www.naipublishers.nl, info@naipublishers.nl

WATER IN ACTIE

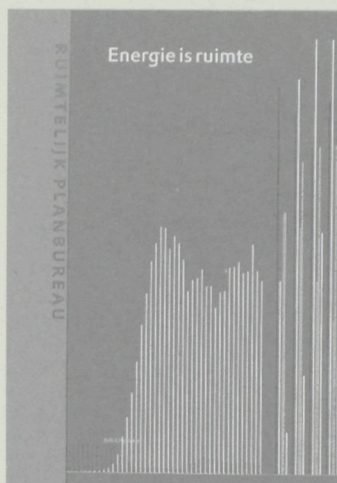
Op internationale meetings als de G8 of de World Summit on Sustainable Development staat het thema water hoog op de agenda. Maar minstens even belangrijk zijn de acties die lokaal plaatsvinden. Global Water Partnership (GWP) wil die lokale acties stimuleren en ondersteunen. Netwerken zijn hierbij een belangrijke troef. Want lokale overheden, verenigingen en private sector werken best samen aan een duurzaam waterbeheer. In 'Ideas for local action in management' brengt het GWP een honderdtal voorbeelden: otters beschermen in Hongarije, een 'clean-up day' in Massachusetts, behandeling en hergebruik van afvalwater bij Samsung Electronics in Korea ... Ook een lijst met adressen van interessante netwerken en organisaties op het gebied van integraal waterbeheer, technologie en communicatie. Eerder verscheen in dezelfde reeks ook 'Ideas for Water Awareness Campaigns'. Beide uitgaven zijn beschikbaar op de website www.gwpforum.org.
Marten Van Ittersum, Marten en Frank van Steenberg. Ideas for local action in management. Stockholm: Global Water Partnership, 2003. 102 p.
ISBN: 91-974012-7-7

gwp@gwpforum.org, www.gwpforum.org

DUURZAAM MILIEUGEBRUIK

Duurzaamheid wordt vaak geassocieerd met zware offers. Maar is dit ook zo? Frank J. Dietz schrijft over de ecologische dimensie van duurzame ontwikkeling. Welke projecten en beleidsinspanningen hebben onze samenleving al duurzamer gemaakt? Dietz laat het de initiatiefnemers zelf vertellen en hoopt hiermee de lezer te inspireren. Hoe kwamen de oprichters van Ecover op het idee om milieuvriendelijke schoonmaakmiddelen te produceren? Hoe kunnen we het tekort aan visie op duurzame mobiliteit ver-

De milieubibliotheek van Bond Beter Leefmilieu is open elke maandag en dinsdag van 9u30 tot 12u30 en van 13u30 tot 16u30. Bezoekers maken best eerst een afspraak. We bieden je 19.000 boeken en 300 tijdschriften ter inzage aan, naast gratis brochures over een hele reeks thema's. Uitleen kan niet, kopiëren wel. Schriftelijke en telefonische aanvragen en e-mail worden zo snel mogelijk beantwoord. Meer info bij Lieve Vandeneede op tel: 02.282.17.38, fax: 02.230.53.89, e-mail: milieu.bibliotheek@bbly.be, via onze website <http://www.bondbeterleefmilieu.be> kan je ons bibliotheekbestand raadplegen. De BBL-bib maakt deel uit van het Felnet-consortium. Zie www.felnet.be.

helpen? En hoe komt het dat de bouwsector zo traag reageert op de mogelijkheden van duurzaam bouwen? Elk vertelt vanuit eigen invalshoek en ervaring. Drie opmerkingen vormen evenwel een constante. Zonder de internalisering van de milieukosten, de betrokkenheid van de burger en de regisserende rol van de overheid maken innovaties weinig kans.

Milieuaanbidders bij lokale overheden voegen nog enkele punten toe. Meer en meer wordt het milieubeleid aan hen toevertrouwd. Ter plaatse kennen zij de specifieke situatie en problematiek immers het best. Maar evident is het niet. Het ontbreekt de gemeenten dikwijls aan specialistische milieukennis. Sensibiliseren voor 'onzichtbare vervuiling' als het broeikaseffect is moeilijk. Voor de concrete uitwerking van acties beschikken gemeenten en provincies niet over voldoende instrumenten en bevoegdheden. Enkele nieuwe instrumenten zoals een klimaatquotum voor gemeenten of een duurzaamheidsbank kunnen 'top-down'-instrumenten als heffingen en vergoedingen aanvullen. Gesteund door de centrale overheid, kunnen lokale overheden en ondernemingen een belangrijke rol spelen in de overgang naar een duurzame samenleving. Geldt dit ook voor de milieubeweging? Samen met Jeroen Naaijken, voormalig voorzitter van de Brabantse Milieufederatie, analyseert Dietz de veranderende rol van de milieubeweging. De oprichting van Stichting Natuur en Milieu begin jaren '70 en van Milieudefensie is nauw verbonden met de natuurbeschermingsorganisaties die ontstonden aan het begin van de vorige eeuw. Maatschappelijk neemt de milieubeweging veel radicalere standpunten in. De milieubeweging groeit uit tot een gevestigde waarde in de samenleving en wordt betrokken bij de vorming van het milieubeleid. Dit leidt tot een grotere professionalisering maar ook tot discussies tussen 'reali' en 'fundi'. Intussen is de milieudruk op verschillende terreinen afgenomen maar hebben we te maken met hardnekkige, internationale milieuproblemen. Dit betekent ook een nieuwe fase voor de milieubeweging. "Nu is de oprichting van nieuwe clubs nodig die met revolutionair élan proberen maatschappelijke innovaties tot stand te brengen". De nieuwe milieubeweging is volgens Dietz en Naaijken vooral katalysator en inspirator. Onder de noemer 'reflectie' sluit Dietz het boek ten slotte af met twee stukken over de consument. We willen allemaal een duurzamere wereld. Wat maakt de kloof dan zo groot tussen willen en doen?

Frank J. Dietz. Duurzaam milieugebruik: een inspiratiebron. Utrecht: Jan van Arkel, 2003. 288 p.

27,50 euro, ISBN 90-6224-451-3

i-books@antenna.nl, tel. 0031.30.2731.840

RIO+10 GEËVALUEERD

Twee maanden na Rio+10, de top over duurzame ontwikkeling in augustus 2002 in Johannesburg, organiseerden de Vrije Universiteit Brussel, de Université Libre de Bruxelles en het University Centre for Development Co-operation het symposium 'Making globalisation sustainable'. Politici en wetenschappers maakten een analyse van de top en bespraken de gevolgen voor de staten van de Europese Unie, de landen in het Zuiden en de Noord-Zuidrelaties. De lezingen en het verslag van de discussie die daarop volgde, vind je in het boek dat naar aanleiding van het symposium werd uitgebracht.

Making globalisation sustainable: the Johannesburg summit on sustainable development and beyond. Brussel: VUBPress, 2003. 262 p.

19,95 euro, ISBN: 90 5487 350 7

vubpress@vub.ac.be, www.vubpress.org

Milieu en ondernemer: water en vuur?

Voor of tegen? Ideeën of meningen?

Volg de discussie op www.kleurrijkvlaanderen.be.

Schrijf u in op onze wekelijkse gratis e-nieuwsbrief.

Op 22 oktober 2003 kunt u uw stem ook laten gelden tijdens het publiek debat in het Vlaams parlement rond duurzaam ondernemen en milieu. **Schrijf u vandaag nog in op www.kleurrijkvlaanderen.be**

Ondertussen kunt u uw mening kwijt op de on line discussiefora. Daar staat immers, onder het thema milieu, de discussie rond duurzaam ondernemen reeds volop in de kijker.

Met het project Kleurrijk Vlaanderen wil de Vlaamse regering het langetermijndenken in Vlaanderen stimuleren. Surf vandaag nog naar www.kleurrijkvlaanderen.be en schrijf u daar in op de gratis elektronische Toekomst Nieuwsbrief. Zo blijft u wekelijks op de hoogte van het debat over de grote uitdagingen waar Vlaanderen voor staat. U kunt er alle thema's volgen, van werken tot milieu, van levenslang leren tot mobiliteit,...

Kleurrijk Vlaanderen.
Nu nadenken over het Vlaanderen van morgen.

Informatie van
de Vlaamse overheid